

Veurwoord.

Dit deilke "Bónte Kérmes" sjlöt aan op "Oet miene Kringk" in 't Uulesjtaoter dialek dat helaas is oetverkoch.

Ieërsj drie verhaole euver Aelse. Ich höb mich al get verdeep in de historie van Aelse mét 'n vruntelike luu en ie riek verleje.

Dan ei paar verhaole euver Gäöl dat mich nog altied noa aan 't hertsje ligk.

Sjummert, ei awt en beveurrech dörpke hüert er deze kieër ouch bie want doa is mie vruike geboare en höb ich mie gelök gevónge.

Leef en leid van ós U.V.C.'ke. De hoessjlachting van vreuger en Jeugdherinneringe.

Van "IVille a gen Boom tot 't Rott" is toeristengebied. Tenslotte een vacantie in ós eige land mét ontdékkinge um te loate zeen dat ver hie ouch vinge wat ver soms zoea wiet goan zeuke...

Aelse, 12 december 1990

Mergelakker no. 7

Bónte Kérmes

van Math. Urlings, Mergelakker 7, Aelse.

Inhawt:	Blz.
1. De kepel van Katsep	5
2 't Verzóngke Kesjtieël in Aelse	11
3. Os veurawwersj boewden ein kerk	17
4. Pater Lowie Sjtouten oet Moearvelt	25
5. 't Zengske St. Franciscus van Waalsen	31
6. Sjummert, ei awt en beveurrech dörp	37
7. ós U.V.C' ke	43
8. De hoessjlachting	49
9. Herinneringe van vreuger	53
10. Van "IVille gen Boom tot 't Rott"	63
11. Een week vacantie in het "Land van Bartje"	69

Bron: Oet Elsloo's verlede van Sjang Piëtersj.

1. De Kepel van Katsep.

Katsep is ei beveurrech gehuchske. 't Ligk doa verdoake in 't greun op eine wörpwaegs van Aelse aaf, umgaeve door landelike geur van koomés en verkesreuk. Este vanaaf den Hössjeberg kums door den Eikskeswaeg, daen awwe hoale waeg mét gedrochte van wortele en aw buim, vilste zoeamer Katsep binne bie ein awt kruusbeeld aan de waegsjplitsing. Doa haet vreuger einen hieël awwe Kristeskop gehange van de Meister van Katsep, eine bereumde beeldsjniejer.

Wat is dat nog altied ei sjoean dörpsplein doa op den "Dreesj", woea nog altied die aw sfeer is blieve hange. De aw boerderiekes oet de Frankiese tied, oet lieëm en hout opgetrokke mét sjttruëe daker zin d'r waal neet mieë, sjus zoea min es de päölweuninge oet de bandkeramiekersjtied.

Mé Katsep haet vööl wat de meujte waerd is verneump te waere moage behawte: z'n landelike rös, z'n uniek ligking, z'n historie, boavenal z'n Kepel en zienen hoof woeaeuver zoeavööl is te vertélle en woea 't hie noe euver geit...

"t Awt Aelse. -Aschloo of Hasloo - oet de Noormannetied en z'n Bokkeriejsj höbbe naam gemaak. Dink mer ins aan de opgravinge van Dr. Beckersj zieëlicher en ziene zoon Gabriël. Wie dae zien antieke sjatte binne haw kós Dr. Modderman oet Leide kómme.

Hieël vreuger woar vanaaf de "Knup" tot de "drie Koele" bosj. Doe mós gekap waere um hoezer te kénne boewe. Paedsjes en waegskes lepe noa umlieëg um bronwater aan te veure veur minsj en deer. De Bandkeramiekersj höbbe zich destieds drie

soezend joar veur Christus geboarte genésteld in dees gezón sjtreke en woare bereump um hun keltuur, de aerde pöt, kroeke en baekersj mét seerrendsjes.

Die kunszinnigheid is huudesdaags gebleve. Loap mer ins binne in 't Hieëmkunde-mezeüm van Aelse, war veur sjatte doa bewaard zin gebleve. En wie vööl kunstenaarsj laeve d'r noe neet in Aelse,

die zich leefhöbbersj neume, verborge talente, sjildersj, houtsniejersj, beeldhouwersj en boetseerdersj, allemoal vakluu die 't edele ambach hoeag hawte.

Ei groeat gedeelte van Awt-Aelse haet de Maas door z'n euversjtruiming weggesjpeuld, woeabie 't awt Kesjtieël en de aw Kérk mét de ganse aw dörpskern die in de Maasbédding loag. Doabie is door 't grave van 't kanaal weer ei sjtökske romantiek verdwene. 't Maasbergske, de Sjippersjbäörsj, 't Heimkunde mezeüm, de St. Augustineskérk, de aw dörpssjtroat, 't nuut kesjteël de Haam en de bosj mét park zin gelökkig behawte gebleve. En dat is dan noe ouch ins ei gunstig berich..

Mé mien belangsjtélling geit noe veural oet noa dat awt gehuchske Katsep en zien Kepel. Ze ligk aan 't ing van de Doalsjtroat, taegeneuver den Hoaf van Katsep, woea vreuger ei graasperkske woar, door aw luu sóms nog 't "bluuske" geneump.

Ich mót uch ieërsj get veuraaf vertélle: Jan Coninx, eine Maassjipper woar riek gewore en hae koam in't bezit van den Hoaf van Katsep mét zés en dartig boender land en twee mörges wei en van 't graasperkske 't "bluuske". Hae woar in weze den Hieër van Katsep en kós wédievere mét de

Kesjtieëlhieër van Aelse.

Noe haw hae ruzie gekrege mét de pesjtoear umdat de kesjtieëlhieër ein zitplaats haw op 't preesterkoeur van de aw kerk, oet mergel opgetrokke, die loag veur de nuuj kerk, en hae-den Hieër van Katsep-neet. Dat haw koead blood gezat, wie dat zoea veurkump.

En in Katsep woar gein kepel mieë. Volgens de euverlaevering haw ei kepelke van vakwerk gesjtange op 't Ing. Dat woar neet besjtand gebleke taeg waer en wind. 't Ontsjtoan van ein nuuj kepel woar op kóms. Mé woea mós ze kómme te ligke?

Allé dan. De kepel is geboewd in 1848 door de inwonersj van Katsep. Binne in de kepel laes ich: "Philip Winand van Maersj, op eine Poasjdaag in Jeruzalem van zien métgezélle verloate zeende, is door einen Ingel verkleid es ridder te paerd, sanderendaags hie haer gebrach".

Euver de legende mót get mieë vertéld waere. Philip Winand oet Maersj, 't gehuch aan de euverzie van Aelse woar mét zien gezélle oet Aelse ter baevert getrokke noa 't heilig Land, um de plaats te bezeuke woea Slivvenhieër haw gelaef en gepraek en woea hae woar gesjtorve en begrave. Dat woar mich in daen tied ein óndernumming dieste neet allein kós volbringe. Mé niks woar te lestig es 't ging veur Slivvenhieër en de Moder Goads, dink mer ins aan de kruustochte in de Middelieëwe. Ze wolle doa ouch, in de heilige sjtad hunne Poasje viere wie aafgesjproake woar.

In denoamiddig op ieërsjte Poasjdaag wolle de métgezélle aan de toesreis goan beginne mé doaveur vóng de vrome Winand de daag vööls te hoeag, dat zoea gei gelök kénne bringe. Winand

bleef dus in Jeruzalem en de gezéle vertrokke.

Sanderendaags maakde Winand zich kloar um allein op waeg te goan. Dat woar uutersj gevieërlík in daen tied mé Winand vertroewde op ziene Ingelbewaarder wie er dat van kinsbein aaf haw gelieërd.

Wie er op paad woar koam eine ruuter achteropgereje. Dae zag vruntelik gooien daag en goof zich mét Winand aan de kal. Winand vertélde ónder wat veur umsjteng hae woar achtergebleve en noe allein mós reize. De ruuter, verkleid es veurname ridder verzoch Winand plaats te numme achter häöm op zie paerd, dan zou hae 'm gaw z'n gezéle bringe. Mé van de hieël reis-waarsjienlik door de loch-kós zich Winand de volgende daag niks herinnere. Waal herkénde hae de plaats woea hae zich bevóng: 't Bluuske in Katsep, taegeneuver den hoof van Katsep, eigendóm van Jan Coninx, den hieër van Katsep dae in ruzie loag mét de pesjtoear van Aelse. "Hie mót ze kómme," zag den Ingel taeg Winand en de luu begrepe dat ze ein kepel móste boewe veur Slivvenhieër en ós Levrouw.

Mé innige inwonersj twiefelden aan 't verhoal van Winand dat er same mét de gezéle op Poasjdaag in Jeruzalem woar en in einen daag mét de ruuter te paerd woar trukgeveurd. 't Reisgeld droog er nog bie zich. Um zich aan meujlikhede te ónttrékke besjloot Winand 't euvergebleve reisgeld te besjtumme veur ein dankreis noa 't heiligdóm van de apostel Jacobus te Compostella. En de daad woort bie 't woord geveug.

Mé veur hae vertrok haw hae nog ein veursjpelling gedoan: Woea de klepel vilt oet den toare van de aw kerk, zal ein nuuj kerk geboewd waere en dat zal zin op Oreaanshoaf. En wie veursjpeld woar koam de nuu St. Augustinuskerk te ligke op 't

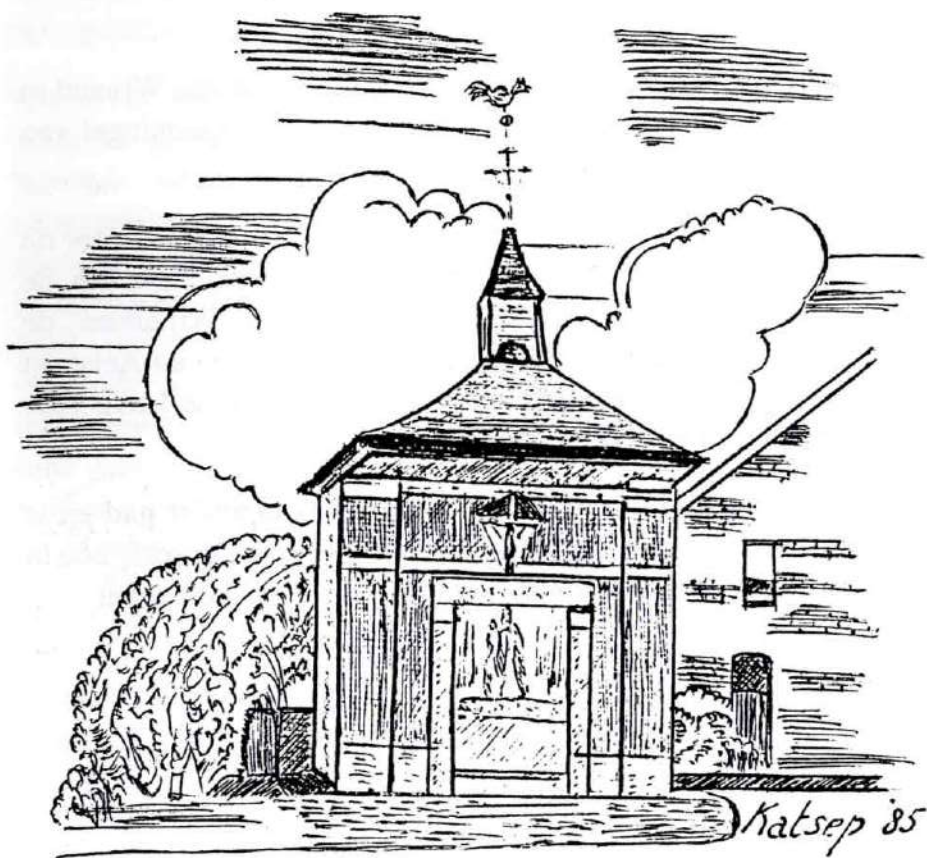
terrein van Oreaanshoaf, achter de aw kerk.

Winand woar al truk van ziene twieëde baevert wie de métgezéle die 'm in de sjteek hawwe geloate oet Jeruzalem in Aelse trukkieërde. En doe woort de sjnelle heimreis van Winand es ei groeat wónder bevestig.

Dat mós dus waal dudelik einen Ingel gewaes zin dae Winand in einen daag haw trukgeveurd: de H. Winandes, besjermingel van de vrome Winand oet Maersj.

Zeker ouch ter ieëre van de H. Winandus woort de kepel door de luu van Katsep mét leefde geboewd. Nog altied ligk doa de kepel, midde op de waeg, toegewied aan Winandes de sjötspetroean en ze besjerm de luu van Katsep en van Aelse en Maersj taeg rampe en ongelökke um ze ouch te bedanke veur hun Goadsvertroewe en hunne geloufszins.

In 1983-1984 haet de kepel ein groeate opknappäört gad en is vernuujd en verfraaid te veursjien gekómme en ze sjtroalt noe in häör glorie. Katsep moag mét rech gruétsj zin op zien kepel.

Neet zoea mer ein kepel mé ei MONUMENT.

2. 't Verzóngke Kesjtieël in Aelse

Doa woar ins ein leef prinse, Gisela geheite, dochter van Lotharius en Waldrada. Ze laefde gelökkig op 't kesjtieël "de Halle in Aschloo of Hasloo en wachde allein mer op de prins dae ins kómme mós.

De aw Aelsener burch loag op de Geul en de sjtroom van de Sjlakbaek, umgaeve door water en aerde walle. Doa huërde ouch nog ein hoeager gelaege veurburch en ein hoafkepel bie mét naevegeboewe en 't awt dörpke Aelse dat 'r bie loag en debie huërde.

Gisela woar gelökkig in häör pelies en wandelde in 't park en de groeate moostem mét sjtruuk en seerblome van allerhand soort.

De veugelkes flödde in de buim en pepele, kepelle en libelle zoate zich achternoa boave waterplante en bleumkes. 't Laeve woar waerd um gelaef te waere veur ein leef prinses al woare d'r ouch ei paar minder gooi dinger: 't Sjlot loag te lieëg in de vallei. Mé es de keizer trukkoam van de jach, vanaaf de "hoeage Knup" en 't Aelsener bosj en de paerd en de meute woare verzörg, dan koam d'r altied laeve op 't kesjtieël.

De klokke van de hoeskepel repe de ónderdane tesaam veur gebae, veur fieës en plezeer, mé ouch es landsknechte nuëdig woare taegede vieand. Drie keizersj en eine keuning höbbe zoea gehoezeerd op de "de Halle" in Aelse.

In 't joar 881 gebäörde get hieël vraems. De gevreisde Noormanne koame vannaet Vlaandere, langs einen umwaeg euver Luuk, de Maas aafzakke en goeajde hie bie 't kesjtieël van

Aelse 't anker oet um de ganse umgaeving te ónderwerpe. Dees historie mét de lotgevalle um de burch en 't dörp Hasloo is oetgebred besjreve in "oet Elsloo's verleden" van Sjeng Pieëtersj. 't Dörp Aelse mét z'n burch loag in de Maas-bédning waal 25 maeter lieëger es de berg, Terhaege en Katsep woea nederzéttinge van de Bandkeramieksj en van Kelten-sjtamme zin gewaes.

't Awt kesjtieël mét z'n paredieselike tuine loage in de Maasbédning die häöre vröchbare kleigrónd haw achtergeloate in ein sjtrook van 375 maeter langk en 250 maeter breid, woeaop awt Aelse woar gegróndves. En de waterwouf haw 't veurzeen op dat domien, doa kós er zien teng ins op kepot biete zoea mós Aelse dan ouch draan gluive.

Eder joar woare euversjtruiminge en koam de Maas zoean 10 cm. opgesjoave. In 100.000 joar mótte dat waal tieën kilomaeter gewaes zin. 't Stroumbéd van de Maas koam opgesjuuf vanoet 't achterland van de Belsje Kempe, noa 't Limburgs heuvelland toe.

't Woar dezelfde sitewase es in Gäöl. Doa woare in vreuger joare Uukefe en Gäöl ein gemeente. Kesjtieël, kerk, gemeintehoes en sjoeal loage doa bieein in de vallei woea later de Maas ging sjtruime en woea ze noe veurgood häör bédning haet gevónge. En op den hoeage kant van de oetluipersj van de Limburgse heuvels mét de gehuchter Hössjeberg, Sjniedersberg en Moearvelt.

Zoea ouch óngevaer woar de sietewase in Aelse. Kótem en Aelse loage same in de vallei en reikde mekaar de hand: 't Kesjtieël mét de veurburch, de hoafkepel mét de pastorie en de hoezer van 't awt dörpke Aelse. Ei keuninklik domien dat loag

in de diepte van de vallei. En woar 't andersj in Sjtein, Obbeech en Uërmend?

De waterwouf woar de groeatste vieand veur de dörpkies in de lieëgte in daen tied wie nog gein indieking en zoea besjtóng. In 1459 zin bie ein euversjtrouming kerk en pastorie en ei gedeelte van de sjteverige burch mét de dörphoezer weggesjpeuld. Netuurlik is neet alles inins verdwene en de veur-burch haet langer sjtand gehawte. Mé de euversjtruiminge bleve doere en de waterwouf beet zich vas in de bédning van de Geul en dat woort de nuuj Maas.

De Jóddestroat woetaan 'n tieëntal hoezer loag en die noa 't N. Ieep, richting Groeat-Maersj koam aan de buert, zoeagood wie de Sjtege noa Maersj. Alles woar ten doade opgesjreve.

Aw luukes goave de sjöld aan keizer Karel III biennaam "de Dikke" dae in 883 op 't kesjtieël de "Halle" verbleef en ei sjandelik verdraag sjloot mét de Noorse houpman Godfried, woeabie hae häöm z'n dochter prinses Gisela ten huwelik aanbod.

Gisela verleet 't kesjtieël woea ze woar geboare en getoage en trok mét Godfried en zien kornuite op rouf oet door Duutsjland en Frankrijk. Tot ze oeteindelik weer trukkieërde op "de Halle" me door keizer Arnulf oet Korintië woorte aangevalle, dae in Gäöl sjlaag laeverde en hun achtervolgde tot bie Leuve woea ze in 891 woorte versjlagte en verplétterd. De lieke van de Noormanne dreve in de riveer de Diele en 't water woar roead gekleurd.

Noa verloup van tied haet de waterwouf ouch de euverwinning behaald op 't awt kesjtieël "de Halle". Woar dat de sjtroaf veur

't verroaad van keizer Karel en 't oetlaevere van de geleefde prinses aan de Noormanne? Wae zal 't zégke?

In eder geval zjwieg de historie vanaaf daen tied euver de roemruchte burch, einmoal ei keuningsdomien in Aschloo. 't Awt kesjtieël op de Halle woar veurgood verzónke in de nuuj bédding.

In 1640 zoch groaf Nicolas d'Arberg, gehuwd mét Olympia, erfdochter van Aelse ei ónderkómme veur zichzelf en zien ega en in plaats veur 't weggesjpeulde kesjtieël mét veurburch betrok er 't awt Panhoes, broewersjhoes van de heirlykheit en richde dat in tot ei nuut kesjtieël veur Aelse, mét toare en ouch ei sjitterend park, wiejert, bosjpertieje en lengerieje. Dat woort ei nuujt paredies veur de groave van Aelse um in te laeve.

Ein nuuj kerk woort geboewd in 1459 en ze loag boave de Maasberg, boete bereik van de waterwouf. En umdat de Maas eine groeate boch haw gevörmp noa Maersj ging zich dat wie langer wie mieë aafzundere, doaaan woar neet aan te óntkómme.

Mé de gesjiedenis van 't verzónke kesjtieël woeavan de reste en fundeminte in druëg zomersj boave 't water oetsjtaeke op de huëgte van de Halle, blief ós boeje en bekoare.

Wat zou allemoal teveursjien kómme es ver zoea mer effekes de Maas kóste wegdinke en opgravinge kóste doan ónder de aw burch en hoafkepel en dat awt domien zoea mer ins kóste bloatlégke.

En es ver dan ouch nog 't gelök hawwe ein awt Viekingsjild mét brónze knóp of einen awwe sjtried biel of eine sjtiegbeugel, al woar 't mer get hoof iezerkes op te grave, dan woare die van

Asselt bie Remung en de gelieërde luu van Hasselt devan euvertuug dat de Noormanne vanoet 't kesjtieël van Aelse höbbe hoesgehawte in de umgaeving.

Gluif mich, 't is good um ins weg te doezele in daen awwen tied en te druimen euver de rieke historie van ei gezaegend dörp.

't Awt kesjtieël loag in de Maasbédding ...

3. Ós veurawwersj boewden ein kerk.

Wie rónð 't joar 650 mét en mét Aelse ouch tot 't Kristendóm woar bekieërd is ter ei hólpkérkske geboed van hout, zoeawie dat gebrukelik woar mét alle gebukes oet daen tied. Ein einbeukig sjeep, mé zónder meubelair mét ei preesterkoear dat op 't Oeaste georienteerd woar.

Later woort dat hólpkérkske vervange door ei sjteine geboew, dat baeter besjtand woar taeg brandgevoar. Neet vâöl is bekénd gebleve van die ieërsjte kerk in Aelse. Waal weit ver dat ze loag bie 't kesjtieël in de aw Maasbédding. Mé mét 't awt kesjtieël en de umligkende hoezer is ze in de Maasbédding verzónke bie euversjtriuminge en rampe.

In 1459 woort ein nuuj kerk geboed boave op de berg. Doa woar ze gevriewaard taeg euverlas van water en waer. Ze móť gesjtange höbbe dwarsj veur de nuuj St. Augestineskéek mét de zie-ingangk vanaaf de Dörpssjtroat. Ze woar in Gotiese sjtiel opgetrokke oet mergelsjtein. Ouch dees kerk is neet besjtand gebleke taeg de netuurelemente al haet ze 400 joar häören deens gedoan mét de nuëdige versjtevinge aan de fundemente, aangebrach op koste van de rieke Maassjipper Jan Coninx oet Aelse.

In 1700 is ein sakristie biegeboewd, woeaveur weer mergelblök zin aangeveurd. In 1744 zin nog reperaties verrich aan 't preesterkoear. Banke, praeksjtool en biechsjteul woare nog in ónbroek. Toch haw die kerk al ein dopavónt oet hardsjtein in Romaanse sjtiel oet 't joar 1200. De Mariaklok sjtamde oet 1480 en woar door Jan van Venloo gegoate.

Al vreug woar d'r ouch al de St. Ketriensklok die in 1470 veur 't ieërsj woar gegote mé 't léste is hergoate door Fritse oet Aerle-Rixtel.

Tensjlotte haet ei geweldig noeadwaer mét blikseminsjlaag de toaresjmits umlieëg gehaald dae door 't daak is haer gevalle. De kerk woar zjwoear getróffe en is ónhersjtélbaar gebleke. Daakpanne woare weggesjlingerd tot op de Sjarberg, einen aafsjtand van 700 maeter.

's Mörjes vreug sjtóng de pesjtoear aan de Kaak en zag: "Luukes ich haw gedach dat geine van ós allemoal 't euverlaefde, ich bèn blie dat ger d'r nog zeet."

De luu repereerde hun huuskes, mé aan de kerk doa veel niks mieë te reperere. Onder leiding van pesjtoear Willems en keploan Sjmeets besjlote de luu van Aelse ein nuu kerk te boewe. Ze mós sjtevig waere geboed en ei seerroad zin veur Slivvenhieër en de élf hónderd Aelsenaire.

Ze zouwe zelf de brikke bakke oet de lieëm van ei perceel oet de "Driekoele" ouch waal geneump "de Brikkenhook". Vertélde aw luu in daen tied neet dat 't kesjtieël woar geboewd mét brikke oet de lieëmpötte van de sjlotgrach um 't kesjtieël? De inwonersj dege zelf dat werk in hunne vriejen tied op Zóndig, woeaveur bissjop Paredis ekstra dispensatie haw gegaeve.

De ieërsjte oave bleek gael gebakke en ze woare nog te zach um vermetseld te waere. Obbenuuts aan de sjlaag en de twieëde oave lókde prima, 't woare danouch de béste veldbrandsjtein die-ste dich kós dinke. Den toare aan de veurkant zou ei monument waere van vakmansjap.

Väöl anekdotes zin bewaard gebleve euver de boew aan ós kerk door de veurawwersj. 't Benuëdigde water woort aangeveurd mét kruukar en vaat door Jan Keunings. Waarsjienlik is hae ins keuning van de sjötterie gewaes en zoea aan ziene naam gekómme.

De mansluu verveurde op Zóndig de sjtein, de vrouwluu móste ze aflaje en opsjtapele. De aannummer woar eine Remungenair en de tekening woar óntworpe door eine Mesjtreechter boewmeister "den hieër Dumoulin" van aafkóms eine Francoos. Totale koste rónnd 35 doezend gölle, veur daen tied ei respektabel bedraag. Mé bisdóm, Sjtoate en gemeente wérkde mét. Zelfs keuning Willem II van de Hollesse regering deeg einen duit in 't zekske.

In 't gedinkbook oetgegave bie gelaegenheid van 't hónderd jåorig besjtaon van 't kérkske in 1949 en herdrök in 1985 noa aanleiding van "Kérkepaad" in Aelse vingk ger alle meugelijke gegaeves euver de riekdom van de aw St. Augestineskerk.

Want riek is de aw dörpskerk vanwaeg hääre monumentaal geboew en hääre inhawt en hääre historie. Mé ver woare bezig mét anekdotes en dus truk noa 't boewe.

Ónder de metselairsj woare drie breursj oet Houthem, woeavan twieë doafsjtóm woare. Edere Moandig koame ze mét de ossekar noa Aelse gereje en ze bleve de hieël waek in de kos in kaffee Cloassen in de Maasberg, 't pand noe bekénd ónder de naam van de aw broewerie.

't Water dat nuëdig woar um de kalkmortel te make woort door eine zekere Kuëb Sjmeets gehaald aan de brón in de Maasberg en dan mét kruukar en vaat, mét behölp van eine trékhónd noa

boave gesjlep.

Veur beloeaning kreeg Kuëb veur zich en zienen hónd ederen daag bie einen andere inwoner de kos. Wie de boewerie get lang doerde begóste de luu op Kuëb te brómme en dae ging zie beklag doan bie de pesjtoear. Doe noam dae gooie pesjtoear Kuëb mét zienen hónd zelf mer in de kos.

't Eikenhout dat gebruik woort, woar gesjóngke door familie de Geloes en den hieër de Wit Twieë Catsoppenaire zörgde veur 't verveur 't Maasbergske op en veur 't zaege van 't hout. Väöl Naamse sjtein woort verwérk aan toare en kerk. Dae woar aafkumstig van 't kesjtieël van Gäöl dat deils woar aafgebroake.

De blawwe sjtein ónder de kolomme woort per sjeep oet 't belsj aangeveurd en dan op karre gelaje en door paerd umhoeag getrokke. De marmere sjtar van op 't preesterkoeur is door keploan Sjmeets bie-ein gebaedeld in rieke hotels. 't Vörmp zeker ei seeroad veur 't koeur door z'n kleureprach.

De kerk koam kloar in 1849. Op 13 Mei bezoch Mgr. Paredis de kerk um 't Vörmsel toe te dene aan de groeate jeug. In 1855 haet bissjop Vranken, missie-bissjop, kerk en elter gekónsekreerd. Ich hoof uch neet te vertélle wie de nuuj kerk bie de Aelsenaire in de sjmaak veel. 't Kérkörgel, ein van de waerdevolste instremente oet ós provinsie woort in 1868 geplaats.

Wie déks is 't monementaal kérkske van Aelse neet gesjilderd in z'n sjilderachtige umgaeving. 't Kepelke dat op 't kerkhof nog te zeen is woar 't koeur van de aw kerk mét doaónder eine grafkelder mét 't opsjrif: Hie ligk begrave Conrad van Gavere, ridder, Hieër van Aelse, gesjtorve in 1570, kómpleet mét beeld

en woape.

't Huudesdaagse kesjtieël de Haam mét den toare van de St. Augustineskerk lieke waal zich op aafsjtand de hand te wille reike um aan te gaeve dat 't waereldlike en 't geistelike bie-ein huëre in ei gezaegend dörp mét ei histories riek verlede. 't Slotaccoord klink op oet de aw kerkklokke.

En riek is de aw kerk ouch door häören inhawt: Ver neumde reeds de hardsjteine duipvónt van rónnd 1200. De mét guirlandes verseerde praeksjtool zou kómme oet de Mesjtreechter St. Servoaskerk en is oet 1800. De biechsjeul zin hónderd joar awwer en datere van veur 1700. Ze zin prachtig verseerd en kómme oet de veurmalige Jezuitenkerk van Remung.

De groeatste sjat oet de kerk van Aelse is oet eine bónk hout gekómpeneerd, 't is de groep St. Anna te Drieë, ouch waal Annatrits geneump, oet 1525 en gesjape door de meister van Aelse eine bereumde beeldsjniejer: Gesjneje oet eikehout 130 cm. hoeag en 83 cm. breid. Anna, Maria en 't Jezuskind vörme eine sjepeelse groep. Allein joamer dat de aw poliechromie ins vernuuft is. 't Beeld zou sjtamme oet de Munsterkerk in Remung.

Dan is ter in de kerk ei triómpfkruus mét korpus oet 1500, oet notehout gesjneje en geneump 't missiekruus.

Aparte beteikenis haet 't kruusbeeld van Katsep, ei sjitterend beeld van de meister van Katsep, eldersj bewaard.

Andere beelde: 't Sinte Barbara-beeld oet 1500, ei Madonna-beeld oet de 16e ieëw, 't sinte Ketriensbeeld oet de 14e ieëw, sint Franciscusbeeld van veur 1700, 't sint Hubertusbeeld en 't

sint Augustinusbeeld.

Apaart mótte verneump waere de zie-eltersj: 't elter van St. Ketrien, groeate volksheilige oet de Middelleeëwe. Ze verdeidigde ós kristelik geloif en is es martelares de marteldoead gesjórve. Ze woort vreuger aangerope taegen de pes oftewaal zjwarte pokke en in hoeage noead.

't Elter van St. Nicolaas, besjermer van landboew en sjeepvaart. Aelse haw z'n mértsjippersj en zie mértsjeepp noa Mesjtreesch.

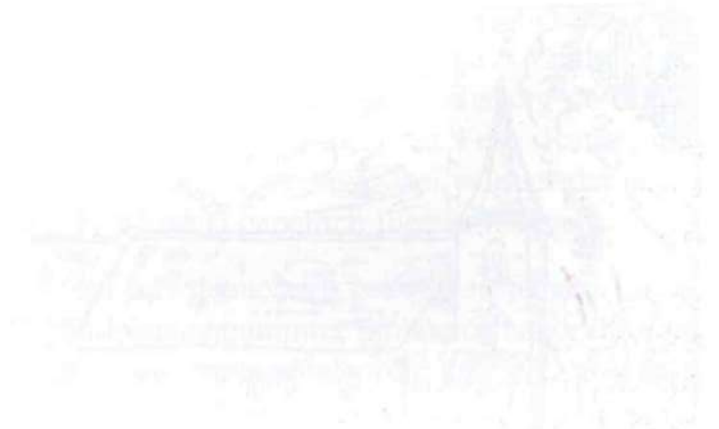
Dan woar nog 't elter van sint Aechten. De H. Agatha, besjermpatrones taegen 't vuur, umdat ze mét häör sjluijersj volges de legende 't vuur doafde. Es mer bedink dat in de middelleeëwe de hoezer van hout woare en geine minsj zich kós verzekere taegen brandgevoar dan begriep ger waal woarum sint Aechten zoea vööl woort aangerope.

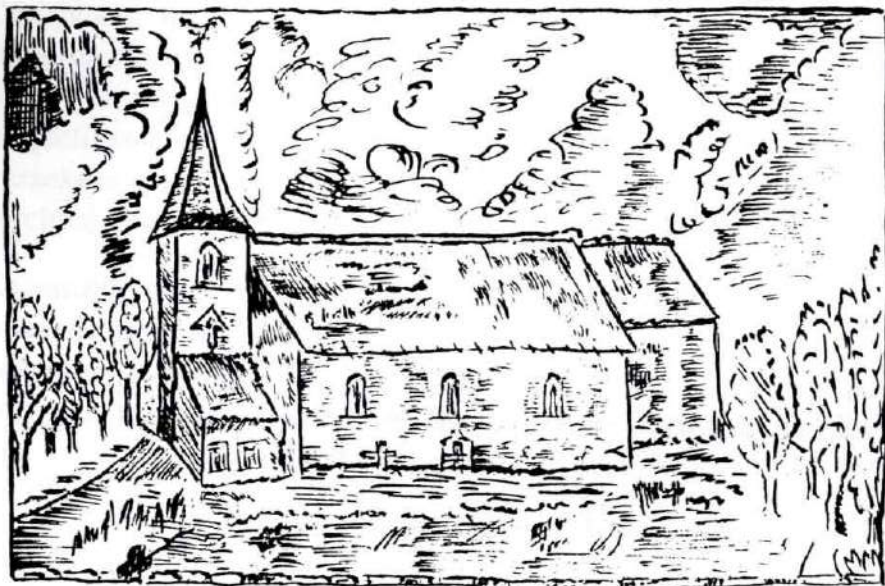
Es ver noe ouch nog ins bedinke dat aw sjilderieje zin bewaard gebleve, vööl waerdevol zilverwerk in ieëre is gehawte en aw kezuufels mét leefde waere gekoesterd en verzörg dan begriep ger waal wat eine riekdom de luu van Aelse bezitte in hun aw dörpskêrk, de pael van de Maasgouw.

En al is de nuuj Maria-kêrk op 't Dorien Verschureplein ouch nog zoeane prachtige tempel en broeadnuëdig um de kêrkengersj op te vange in ein dörp dat zich sjnel haet ontwikkeld mé God zij gedank ziene trouw aan 't Kristelik geloif haet bewaard en van gesjlach op gesjlach euvergegeave, ze kënt 't neet hoale bie de monementaal kêrk die ós veurawwersj höbbe geboed.

In awt-Aelse mét z'n Dörpssjtroat en z'n Kaaksjtroat die

prachtig zin gerestereerd, mét z'n Sjippersjbäörsj en z'n Heimkunde-mezeüm, zie kesjtieël de Haam dat gróndig weurt gerestereerd en ein passende besjtumming krieg, z'n monument in Katsep, in dat gedeelte doa klop 't Hart van Aelse.

*Awd kërkske in Aelse dat loag op de Berg veur de St.
Augustines - kerk. ca. 1500*

4. Pater Lowie Sjtouten oet Moearvelt

Doa kump nog geine gooien hónd vandan, huërsjte waal ins zégke van ei klein gehuchske. Dat geit zeker neet op veur 't aw Moearvelt. In 't begin van de twintigste ieëw loag 't doa sjtil te druime in ziene ieëuwesjloap.

Pater Sjtouten is doa opgegroujd en Kristiaan en Nelke höbben 'm veur preester loate sjtudere. De kolossaal boerderie van Sjaak Baanes en Karelien loag doa in dat klein gehuchske, ouch de sjmids van Vääs Kërkes en 't dörpskaffee van 't Vreumke. In 't begin van de 20-ste ieëw is in de Moearveltsberg de K.J.V. geboed, de latere villa van Merie Koene en Felix Rutter, dae later woort ingerich es hotel Sjieverberg. Gei wónder dat in die paredieselike umgaeving ins ei oapeloch-theater versjeen.

Toch mót ger uch dat awt gehuchske get andersj veursjtélle es noe. 't Prachtige pand van aannummer Sjols mós nog verboewd waere en de sjoean villaas van tegenwoordig loage d'r nog neet. Trouwes, vääol is in awt-Moearvelt gerestereerd.

Eine sjmale karwaeg in de Moearveltsberg en dae leep langs den hoaf van Pieër Waalen noa de Sjpoapswaeg van Uulesjtroate en kruusde de aw baan bie kaffee Notten en Frans van Graadsje. De hoezer op de aw baan zin allemoal mótte verdwiene mét den aanlégk van den otosjnelwaeg.

't Laeve in Moearvelt ging ziene dageliksegangk en 't nuuts woort besjproake in de sjmids van Vääs en ziene zoon Sjeng Kërkes en aan de sjtamtoafel van 't Vreumke, later Huub Vóncke.

Kristiaan Doldersj en Nelke hawwe gein kinger. Tant Merie getrouwd mét kapitein Sjtouten woonde in Brussel en hae deende in 't Belsj laeger. Hae is jónk gesjtorve en tant Merie bleef mét de kinger achter. De op ein noa jóngste zoon Lowie en z'n mam koame bie Kristiaan en Nelke inwone. Die hawwe ei paar sjpaarcente en woare braaf luukes.

En zoea is 't gekomme dat Lowie veur geiselik kós sjtudere bie de patersj van Sjeut en later in Sjarrendaal bie Nijmege. Lowie greujde op es sjtudent en koam gaer noa z'n nuut heiment in Moearvelt. Doa haw er 't sjleije gelieërd in de Moearveltsberg en kós er sjaatse op de wiejert rónnd 't kesjtieël van de groaf van Afferte. Later gebäörde dat ouch op 't kanaal van Gäöl noa Ittere en Aelse.

Um die aw sfaer van vreuger get te loate herlaeve nog get euver 't awt gehuch. Taegeneuver de boerderie van Sjaak Banes woar eine groeate pool "den drink", woea 't vieë kós drinke ónder de euverhengende wiejetek en tot de kneje baggerend in de pratsj. Mét de heigiëne noam mer 't nog neet zoa néj. Bie raegebuje woare 't ei modderballèt.

't Kaffeeke van 't Vreumke woar ei tiepis hoeskaffee woea mer zie beerke of dröpke drónk, of ei kaertsje lag. Drök woar 't allein mét de kermis van St. Martines en van sinte Plonia want 't loag veur vääöl luu aan de baewaeg noa Ste. Plonia in de aw St. Mertineskérk. En holp 't eint neet dan holp nog altied ei dröpke.

Wie nog gei kanaal woar en nog gein kanaalbrögk ging 't rechtoe rechaan noa de kerk, vanaaf Moearvelt, de Sjniedersjberg en vanaaf den Hössjeberg. Aan de Maas loag Gäöl mét zien kerk, zie kesjtieël, zie gemeintehoes, zien sjoeal, op eine wörp-waegs van Uukefe, gesjeije door de Maas. Ins

woare Gäöl en Uukefe vereind mét de Geul in hun midde. Mé door 't verlégke van 't Maasbéd zin ze noe van toafel en béd gesjeije. Mé de gehuchter van Gäöl hawte zich sjtevig aan hun moder vas. Es sjäöpkes hawte ze zich bieein um toch mer veur altied same te zin.

Sjeng Kérkes haw de sjmids van zie vader euvergenómme en besjloog de paerd van de wiejen umtrék. In de sjmids woort 't voorwerk gerepereerd, de paerdsjes besjlage en 't nuuts besjproake. In dae gooien awwen tied wie ederein nog tied haw!

Mét nujoar krieg ich noe altied eine brief van pater Sjtouten, noe vanoet 't rōshoes geneump "Verbiestcentrum" in Kessel-Loo, bie Leuven woea pater Lowie oetrös van zie good besjtaed preesterlaeve in de Kóngo en in Sjarrendaal.

Gei wónder dat 'r noe, in janewarie 1983, in gedachte aafdwaald noa zie geleefd Moearvelt, woea er zien jeug doorbrach en woea er is van blieve hawte um z'n ieërlike luu en z'n aw vrung.

Noe bën ich oetgeblös, sjrief pater Lowie deze kieër. 't Loupe geit neet mieë en ich kén neet mieë noe boete. Ich kiek daag langk euver 't landsjap oet en dink truk aan mien zónnige jeug. Es 't God bleef waer ich awt en op 23 september '83 hōb ich mien diamante preesterfieës gevierd. Dat woar 'n sestig joar geleje dat ich veur den ieërsjte kieër de H. Més opdroog veur de luu van Gäöl in de St. Mertineskérk.

Dat woar mich ei fieës in Moearvelt. De jónkheid woar waeken-langk in de waer gewaes um verseringe te make, sjlingersj, roeaze en ieërebäög.

Mét rutersj te paerd woort de neomis aafgehoald en Mertae

Waaen, de kapitein van de jónkheid heel ein aansjpräök van jewelste. Vääol geiselike, perochiane en femiele woare prezent, ouch keploan Ferón, Sjeng de Smeed en Giel Vrome.

Um te loate huëre dat 't hie ein Gäölse aangelaegeheit woar wil ich uch 't menu nog ins métdeile: Hinnesöpke, Gäölse Maassjelpe, Ringergebroad, Aerappele van achter 't Sjtegelke, geklónke hawve mäönsjes, Kreef mét sjla oet 't Holles, Brusselse haensjes, sjteinfuit doorein.

Noagerech: Koffie - Sjteinder vla - Sjampanje. Nog sjtoan ich in gedachte aan de voet van de berg woea 't viaduk is gekómme ónder de sjpoarliën door. Mét daen trein koame ouch de ieërsjte toeriste noa Gäöl aafzakke. Gäöl haw zienen tunnel en kreeg zien halte veur de Mesjtreechter mert.

De meule mét ziene meulewiejert van Pieër Huntsjes zieëliger, dat woar doe al eine parel in 't land van Gäöl. Nog altied ligk ze doa in sjloap verzónke en sjtroump 't water oet de meulebaek ziene houte kaanjel en zingk häör meuleleed. Sjo, Lies en Anneke zin de meule trou gebleeve en Sjo haet mét kar en paerd de berg beklómme um de klante te gereve. 't Blief ein attraktie veur Jóngk en awt, die meule ...

"Noe bën ich awt en sjtief en ederen daag kump eine massäör mien aw botte massere," sjrief pater Lowie. Doanoa mótt ich ei kerteerke op de home-fits, dan zit ich weer in de rolsjtool en rös oet en ... blös oet.

't Veurig joar woare ver in september op bezeuk in Kessel-Loo en droog pater Lowie same mét de Rektor van 't hoes de Més op veur femiele, vrund en de gooi luu van Gäöl.

Ich moag mich van wiede nog femiele van pater Sjtouten neume, in eder geval bën ich hoesvreund en 't is bie pater Lowie zoea: Ins vrund, altied vrund. Zeker haet er ei good weurdsje gedoan veur mich bie Rektor Thiesse zieëliger. Wie dankber woar er dat er 't boewe van de rekteraatskêrk moagde mét belaeve. En ouch later, bie zien tweeëde vertrék noa de Kongo, same mét bissjop van Gauwelaert, de zoon van de börgemeister van Antwerpen, woar er Gäöl nog lang neet vergaete.

Noa zienen terögkkieër veurgood in 1975 woar er nog altied blie es er weer ins op bezeuk kós kómme en z'n kénisse en femiele aan de Maas, in Moearvelt en in 't bejaardehoes moch bezeuke.

Van 1925 - 1975, de gouwe preesterjoare es missionaris, van 't vertrék mét de "Leopoldville" tot de terökkóms veurgood in 1975, dat zin vieftig gelökkige joare gewaes.

Doa is einen tied van kómme en einen tied van goan. Geer höbt 't mieër vernómme mé höbt ger 't ouch versjtoan?

Weer dwale Lowie zien gedachte aaf noe zien jeug in Gäöl: Bloomberg, Denneberg en Sinterkloaspöt, beelde oet zien kingerjoare. Ze herinnere häöm, weer aan zien preesterwiejing in 1923, noe mieë es 60 joar geleje, 't is neet ederein gegaeve zie diamante fieës te moage belaeve. Nog dink er ins truk aan 't aafsjeid op de boot in 1925.

Doe wis er al dat "partir est mourir un peu". Noe veult er dat er ins veurgood affsjeid mótt numme um te goan noa Slivvenhieër, de Wiengardeer van hieboave dae ziene troewe knech zeker zal beloeane.

't Pöthuuske taegeneuver 't kaffee, woea noe de Kepel sjeit.

5. 't Zengske St. Franciscus van Waalsen.

Noe vieërtig joar geleje, op de lêste Zóndig van October 1945, op 't fieës van Kristes Keuning woort veur de ieërsjte kieër ei plechtig Lof opgedrage in de sjuur van Maj en Toean Sjmeets op den Hössjeberg door de pas beneumde rektor Thiessen oet Linne. De Rektor, dae neet oetblónk es zenger mé waal es doorzétter leidde 't Kristenvolk noa 't Sjlotleed "Aan U o koning aller eeuwen".

De sjuur woar oeteraard zoea vol luu dat algaw geine mieë debinne kós en de meiste vanaaf de sjtroat den deens móste volge, wat in daen tied nog gein verkieërs Sjtrubbelinge goof. Noa de plechtighied koam mer al gaw tot 't inzicht dat ei zengske broeadnuëdig woar.

Door rektor Thiesse woorte innige zengersj gevraag die lid woare van 't St. Mertinuskoear van ónder. Die ieërsjte lede woare de pionersj: Sjeng Kérkes, Sjeng Zaegersj, Harie Moasse, Pieër Huntjens en Wiel Cloasses dae de leiding op zich naam.

Veurluipig haw 't koear ein ruimte van 2 maeter boave de koosjtal, mé later woort dat ein plaats op de begane grónd in de "wisj" naeve de ingangspoart. De wisj woar de plaats woea de veldvröchte wie koare en terf woorte gebermp.

Déks woort 't kuerke óder den deens begeleid doot 't loeje van de keu, 't geknor van de verkes en hieël déks gebäörde 'r dat ein hin oet alle mach kakelde umdat ze 't ei kwiet mós.

't Woare primitieve umsjteng veur de preester, veur 't koear en

de beminde geluivige. Ei nuut prebleem woar 't vinge van ein repetiesjeruumte. Sjeng Zaegersj bood sjpóntaan zien hoeskamer aan op den Hössjeberg en dus woort edere Vriedig de Zóndesmés gerepeteerd. De femiele Zaegersj woort verblid mét eine twieëling Helma en John die alras ei plaetske kreg in de boks in de hoeskamer en zich lete huëre ónder de repetiesje, zoeadat de meziek neet mieë sjtumde en mós waere oetgezeen noa ei zaelke um te zinge dat woort gevónge bie Huub Voncken in Moearvelt in 't kaffee.

Es direkteur höbbe in de kómmende 40 joar hun bés gedoan: Wiel Cloasses, Giel Vossen, meister Urlings, Sjeng Bollen, Kees Sjtouten, Harie Tilmans, Hub Geirlings, Baer Keizersj en Han Boosten. 't Aantal zengersj bedreug noe 34.

Op 26 oct, 1985 besjteit 't zengske St. Franciscus van Waalsen 40 joar en dit weurt gevierd op 't fieës van sint Franciscus mét ein plechtige 4-sjummige Més, de Missa Brevis in G., sjpeciaal veur dees gelaegenheid gekómpeneerd door dirigent Han Boosten, beroeps-muzicus en sins veer joar dirigent van St. Franciscus. Noa de plechtige viering is ein re-unie van awtlede mét receptie in 't gemeinsjapshoes. Ver loate hie effekes dhr. Urlings, awt-direkteur aan 't woord:

Ich woar al ettelike joare sjoealmeister in Genhout en doobie direkteur van de kérkezang. Ich prakkezeerde dreuver om ins te verandere. Die kans kreeg ich in 't nuut rekteraat Waalsen. In 1949 woort doa ein nuuj sjoeal geboewd en 't zengske "St. Franciscus" woar de kingersjoon óntgreujd. Guill. Vossen woar beneump tot organis van de St. Mertineskérk in Sjtein en woort beneump tot meziekleraar aan de mezieksjoeal van Gelaen. Waalsen zoat dus zónder.

Rektor Thiessen z.g. zoch ein hoof veur zien sjoeal, dae teves aan meeziek deeg. Umdat pater Sjtouten ei good weurdsje veur mich deeg en ich ouch nog in de sjmaak veel bie de Rektor en ei paar kérkmeistersj zou ich mer alvas beginne mét de veurbereiding veur Keersjmes '49/'50 in de noeadkérk.

Och, geer herinnert 't uch nog waal, wie die laegerkeet oet Valkeberg woort umgeboed tot ei noeadkérk mét eine sjtaatse veurgevel van mergel en ein heus klökske in 't tuërensje. Minnige missionaris zou d'r noe óntzétend blie mét zin.

Ich tróf ze dus allemoal, de aw getroewe bie Huub Vóncken in 't kaffee op de repetiesje: Sjeng Kérkes de veurzitter, Baer Jónkhout de sikkeretaris, Sjeng Zaegersj, Harie Bemelmans, van der Gugten, Frenske Notten, Frans Severijns, Sjang Ummels, Wiel Cloasses, Sjef Wienands, Sjo Lemmens, Harie Moassen en alle awtgedeende van daen tied. Ich woar de meister van sjoeal en woort dat noe ouch van de kérkezang en dat brach verplichtinge mét.

Ich haw get diplomaas gehaald: Ward 1, 2,3 en 4 en 't direkteuren diploma van de St. Gregorius ver. Dat leep dus waal los mé ver hawwe geinen organis en dae woar eigelik broeadnuëdig. Dae gooien helper koam inins oet de loch gevalle: Nol Engelen oet den hermeniezaal van Rothem. Joare langk haet er ós pro Deo oet de noead geholpe, gelökkig ging 't in daen tied neet veur de poen.

Ver sjtudeerde meziekmesse in van Gruber, van Nieland en van Herman Strategier. Mer ein aparte sfeer hawwe toch de mieërsjummige tantum ergoos veur de brónkpersjesse. Aan de Kruusboam, bie kaffee Lómbok, de Hubertuskepel van Moearvelt en kepel Pesj, doa woort de zaegge gegaeve mét 't

Allerheiligste. In de Sjniedersjberg bie Lómbok doa heel ich altied mien hart vas dat ónder 't zinge geinen trein pesseerde, mé noeats zin ós de noeate ónder de raeln gekomme. Dae presjesse-waeg, berg-aaf berg-op woar toch waal ei bitsje eine kruuswaeg!

Mét plezeer dink ich truk aan daen tied van vreuger mét zien repetiesjes en oetveuringe: de korendaag in Aelse, Nuujdörp en Waalsen en neet te vergaete de fieësoavende en de oetsjtepkes.

Wie blie woare ver mét jóng krachte die de geledere koame versjterke: Huub en Jean Kérkes, Sjeng, Albaer en Sjef Bolle, Harie Kenge en Giel Janse. En zeker neet te vergaete de jóng zengerkes van 't knapekuërke.

Wiel Cloasse woar neet altied besjikbaar waeges zie drök bezét laeve mé ich mót zégke dat er ós déks es dirigent oet de noead haet geholpe.

De renovatie van 't zengske haw plaats in de zestiger joare, um precies te zin in 1962. Inins woar de ammesjuur droet. En dan is 't baeter mer ins gans obbenuuts te beginne mét nuuj krachte. En dan kómme ver op ei teer punt, 't deeg get pien veur de dirigent om aafsjtand te mótte doan. Médat geveul höbbe alle awt-direkteure gekénd, 't zin de baresweë van ei greujend koear. Oet resjpek veur ederein zal ich gein anme neume. Ich moag zégke dat ich höb métgenote van 't robijne fieës.

Ei nuut fenomeen haw z'n intree gedoan: de vrouw bie de kérkezangk. Ze kóste noe veersjtummig gemengk zinge: Sopraan, Alt, Bas en dat goof de nuuje dirigent Boosten, beroepsmusicus de gelaegenheid 't koear op te veure tot wat 't noe is.

Zengske van Waalsen bie die robijne fieës höb ich mét de pen ins veur dich moage z i n g e ...

P. Gregorius en Johannes de Diaken

niets kan 't halen bij de schoonheid van het GREGORIAANS.

6. Sjummert, ei awt en beveurrech dörp.

Al lang haw ich oetgekeke noa ei verhoal euver ei sjoean en awt dörp in oos sjtreek en inins wis ich 't, 't mós Sjummert waere, woea mie vruike is geboare. In de awtheid hédde 't "schimortera" en laefde d'r sjtamme van de Eburone. De Romeine ónder Julius Caesar verdreve ze en doe koame de Suniciërsj of Sjineks.

Op den awwe waeg van Gekruus noa Sjummert zin reste opgegrave van drie hutte en ei graaf. In Groeat-Hazelt zin op 't "Bielich" in 1907 opgravinge gedoan door prefesser Holwerda oet Leiden veur 't Rieksmuzeüm van Awthede en doe zin fundeminte van eine Romeinse villa bloeatgelag.

Aan 't begin van de Bielichwaeg ligk de Bokkenhoaf, kempleet mét toare en boerderie en ouch nog de tieëndsjuur. In die tieëndsjuur woar op 't ing van de 19-de ieëw 't woonhoes van den ekspair Lemmens, de vieëarts, awwersjhoes van bissjop Giljam Lemmens, dae doa es derde kind woort geboare. Wie den tied woar gekómme haet noaber Matjeu van Oppe de wiesvrouw aafgehoald in Nuth. Veur beloeaning kreeg er van den ekspair ein echte houte piep gesjónke mét barnsjteine roor. Matjeu van Oppe zien dochter Mayke woar einigst kind en ze trouwde mét Lewie Lemmens oet Klein-Hazelt en ze kreges vâöl kinger, allmoal gezónde wichter. Make Lemmens-van Oppe laef nog altied en ze is al ein tedsje de neugetig gepasseerd en laef nog gelökkig op häören awwen daag.

De waeg noa Gekruus-den awwe Mesjtreechterwaeg is nog vanoet de Remeinse tied. Hae leep van Marsjna euver de

Wingersjberg noa Gekruus en euver 't voorpaad langs de aw kerk noa Hunnekem, woea er aansjlöt op de aw heirbaan noa Coriovallem (Heelder). Den awwe naam veur de waeg woar "de Kemme", wat kump van "caminos" dat verharde waeg beteikende.

Umsjtrees 400 zin de Franke hie kómme wone en dat zin ós sjtamawwersj. De Franke woorte ónder keizer Karel de Groeate ei mechtig Kristenriek. De abdij van Reims in Frankrijk haw vööl bezittinge in dees sjtreek. Keuningin Gerberga haet ze gesjónke aan bissjop Remigius van Reims en zoea kump de perochie Sjummert aan häöre petroeanheilige. De is in daen tied hieël get bekónkeld met geudere en mét luu. Dat wil ich uch allemoal besjpare en d'r neet euver oetwieje, mé in de Sjpaanse tied woar 't ouch erg.

De Sjpaanse gouverneur reep de Sjtote van 't land van Valkeberg bieen in de kerk van "Schimmart". Noa aafluip van den oarloog koam Sjummert bie de Hollendersj en 't kattelijke geloif woort verboje, "op de Bies" bleef Sjpaans gebeid en kattelijk. Zoea woorte moder en kind déks gesjeie. Naeve Holles Baek haste Sjpaans Nirbaek, naeve Klumme kreegste Sjpaans Ransdel. Doa kós mer noa de noeadkerk goan, terwiel de "Guéze" bezit noame van de perochiekerk en de pestuëersj woorte verbanne. Zeker einen dreuvige tied.

In 1847 woar Sjummert 907 boender groeat en haw 1350 inwonersj verdeild euver 270 gezinne. Terech moagdes te doe al sjpraeke van ei flink dörp woea de patersj Móntfertane ei patersjkloeaster höbbe gevestig. Ouch de Nónnekes geneump "Dochters der Wijsheid" woare welkóm in Sjummert. Lang höbbe de patersj en zustersj de ieër van Sjummert

hoeaggehawte, mé noe is alles vergange glorie. Deveur in de plaats is 't "Vinkenés" gekómme veur gehendikepte kinger.

Van awtshaer woar Sjummert ei boeredörp mét zien boerderieje en häöf, z'n lengerieje en fruitweije, zie vieë en zie gemink bedrief. Door de joare haer haet zich 't lebeure gehandhaaf, mé wérkgelaegenheid op ambachtelik gebied en de koalemiene die in opkóms woare höbbe zoea 't ein en ander veranderd. 't Dörp haet zich aangepas en door lintbeboewing en de boew van partekuleer hoezer en villaas is alzoea 't aanzeen vernuud. Mé de kerk is 't middelpunt gebleve woea 't in ei tiepis Limburgs dörp um dréjt.

Wat Sjummert zoea aantrékkelik maak zin de vereniginge die doa kóste opleuje en de aw tradieses en folklore. Veur ein vereniging in Sjummert wil ich gaer ein oetzundering make en doavan epaart get zégke: de sjötterie Sebastiaan.

Sjötterieje besjtónge al in de middelieëuwe, wie ze van groeat belang woare, ouch in de 17-de ieëuw in den tied van Rembrandt van Rijn, dink mer ins aan zie bereump sjilderie "de Nachwach", noe de parel oet 't Rieksmezeüm.

De sjötterie haw tot taak börgersj en hun bezittinge te besjerme en goaf klank en kleur aan eder fieëstelik gebäöre in sjtad en land. Noe is zoean sjötterie ein en al folklore. Op ei sjöttersjieës knalle de bukse um de vogel aaf te sjete en bónt oetgedoste sjöttersj paradere mét keuning en keuningin veurop door de sjtroate en in de fieëswei, woea sjumend beer weurt versjöd op de sjötte-ieër en kameroadsjap.

Van awtshaer zin in Sjummert altied groeate boerehäöf gewaes en ze bepoale mét 't kerakter van de gehuchter: Oansel mét

ziene Oeanselderhoaf, Groeat-Hazelt mét ziene Bokkenhoaf, kómpleet mét toare en tieëdsjuur, woeain de vröchte woorte opgsjtapelt van de "tieënden", 't deil van de opbrings veur den Hieër. Klein-Hazelt mét ziene Remigiushoaf,woea noe 't resterant "Remigiushoeve" is gevestig.

Vanzelfsjpraekend zin die häöf déks verboed mé gewoonlik op dezelfde plaats. Ei veurbeeld: den awwe hoaf Plumaekers in Oeansel in ziene awwe sjtoat dateert oet 1744 mé is op dezelfde plaats hieëlemoal vernuud.

Oet 1928 koam ich nog ein aw foto taeg van eine Sjummerter boer in tiepise blawwe wérkkeel en mét trékmöts op, in ziene mónnd ein aerde piep mét dop en läökskes. Wersjienlik woonde dae gooie man in ein hoes mét sjtuëje daak en deende 't dékselke taeg brandgevoar.

Get apaart in daen awwen tied woar 't heije van pötte veur drinkwater. 't Vieë zoop waal oet eine pool, mé veur de minsj loag dat andersj.

Motore en mesjienes besjtónge nog neet, alles woar handwerk binne en boete 't bedrief. Einen drinkpöt woort geheid: Op zoean twintig tot vieërtig mater deepte hoalde mer doe 't water oet de grónd. Dat kosde hieël get zjweit en euverlégk. Mét de "luch" ging mer noa óndere um te grave tot weer ein semente buus kós waere neergeloate. Ging 't vlemke van de luch danse dan woar 't de hoeagste tied dat de pötwerker umhoeag mós waere gezjwungeld um vaersje loch in te oame. Dat neerloate van de semente ringk woar andersj ei verduveld sekuur werkske want 't mós verdöldes good opein passe. En veural good oetkieke of geine mészvaalt in de buurt loag en 't zeikwater kós doorsiepele. Sóms zoat 't water erg dréj, op tieën maeter

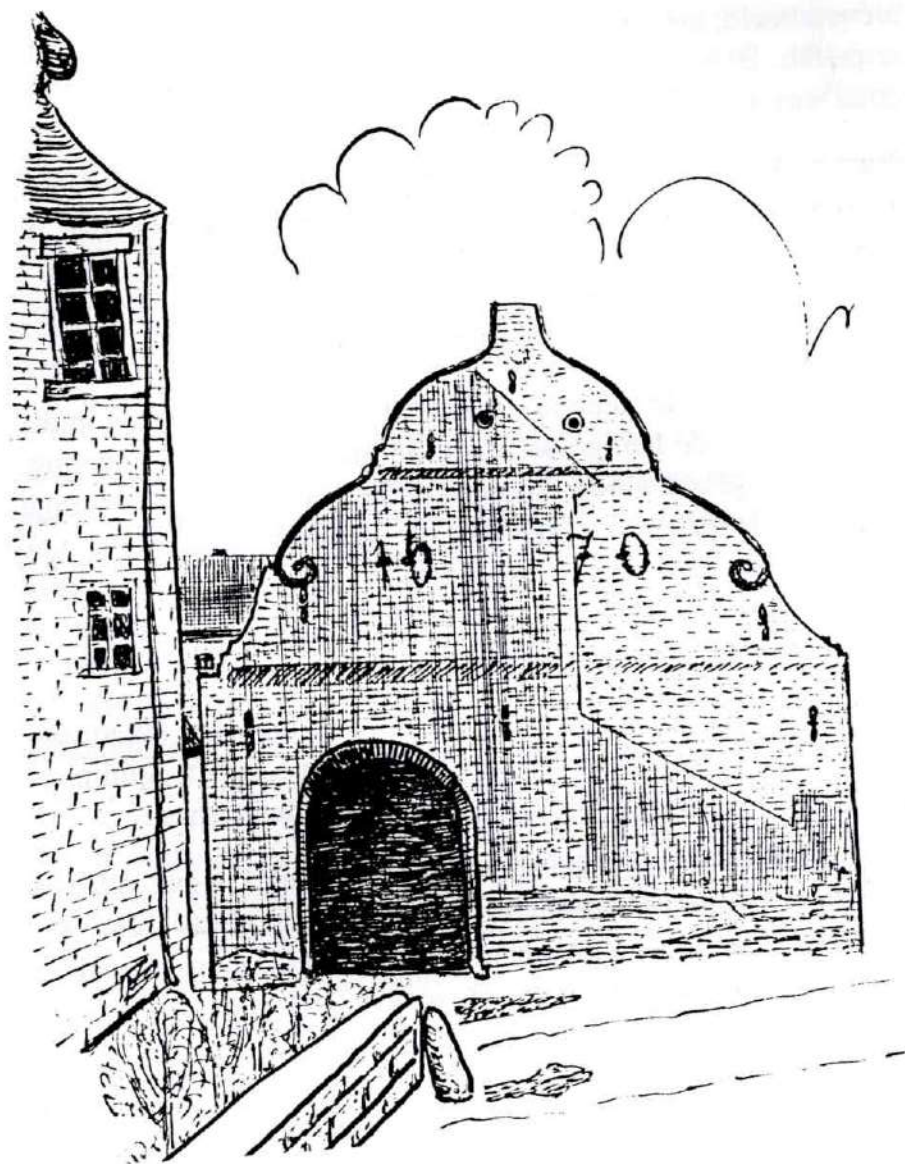
bieveurbeeld, mé ouch haste sóms pas op vieërtig maeter ein oar te pakke. Behuërlík drinkwater dat neet besjmét is, woar déks goud waerd.

Sjummert ei godsdeenstig dörp ónder de sjötse van petroeanheilige sint Remigius, ins bissjop van Reims dae de Franke tot 't Kristendóm haet bekieërd. Hae laefde van 440 - 534 en woar 22 joar langk bissjop van Reims en aan häöm allein is de bekieëring van keuning Clovis de aartsheiden te danke

Dat gebäörde in de Keersjnach van 496. St. Remigius haw in die nach vergaete de heilige oalie mét te numme veur de zawving. Noa ei sjeetgebed vloog ein doef de kerk binne mét de heilige Ampulla, de gouwe ampul mét de gewiede oalie. Doe kós Clovis waere geduip en tot ieërsjte Kristenkeuning waere gezawf. Ouch in 't gemeintewoape van Sjummert kump de gouwe ampul en de heilige Remigius veur.

Kerk, gemeente en gemeinsjap zin in Sjummert altied ein gebleve en dat wilt in dezen tied hieël get zégke. In Sjummert sjtaeke ze de vlag oet es de bónk oettrék mét de kermes.

't Is good wone in dat good awt dörp mét ziene sjlanke kerktoare, ziene Watertoare, ziene Bokkenhoaf en zie Ravesbosj, zien sjoean gehuchter en zien ieërlike en vruntelike luu. Wie in 't good awt Sjummert, zoea is 't nöriges

Tieëndsjuur huërend bie de bokkenhoaf.

7. Ós U - V - C - ke.

In mien jóng joare bén ich eine blauwe Moandig veurzitter gewaes van ei voetbalklupke, ós aller U.V.C.-ke oet Uulesjtroate. Es ger 't good vingk zal ich doaeuver ins get goan vertélle. Ver woonde doe in Vliëk op de Baekerwaeg en euver 't pötveldsje trok ver 's Zóndes noa de vesper. Mé es gevoetbald woort huërde ver dat van wiet sjalle. Veer rende dan altied noa de voetbalwei, örges tössje kerk en Sjteeg. 't Löffke mós wieke veur keuning Voetbal.

Zoea bén ich al jónk verzot geraak op dat Ingelsj sjeel méet zien Ingelsje name. U.V.C. sjeelde in daen tied taeg Amicitas oet Maersje, taeg Sub, Wienensroa en Moorveldia oet Gäöl. Die hawwe hun terrein op de riekswaeg taegeneuver Hubke Janse aan de aw baan, woea noe 't vliegvelde ligk.

Sjpelersj oet daen ieërsjte tied woare Sjo Klinkersj van Genzón, Essersj oet Sjumert, Sef van Fikske (Groetaars), Sjo van de Knup in ziene witte koltrui, Leike Hamersj oet Sjietekoave, Bernaard Heije en Gilke Vóncke oet Vliëk, Bernard Joakops en Sjoke Daniëls van Genzón, die allemoal röste bie Slivvenhieër. Kluës van Lewieke oet de Baandert dat woar einen echte seporter en eine sjpasmaeker ieërsjte klas. Dae haw altied 't groeatste moelwerk aan de kant. De woare nog gein goalnéte in daen tied en zjwart-gael woare de klubkleure, zjwarte brook en gesjtreepte trikkos en ouch zjwart-gael zökke. Doa woort gevoetbald op ei mouteuveleveld verseerd méet greun kooflatte. Ze droge kebëjersj van sjoon die zjwaoer woare van de pratsj.

De beruchte joare van U.V.C. woare nog neet aangebroake, die

koame pas later wie U.V.C. in den euvergangk sjeelde mét de gebreursj Servee en Johan van Dijk, knechs van de köster, mét Sef Sjpaetsjes de latere Mauritsman, Guus Flendriks en Gerrit Rutte oet Gelaen. Geer höbt zeker waal gehuërd dat 't neet allemoal eigenheimersj woare.

Ich herinner mich nog good de voetbalwei achterde Gaffel, aan den awwe Meulewaeg. Mé ze zoate weer ins zónder wei en eofende klandestien op 't pötveldsje. Miene pap leet ze mer gewaere al vóng er dat ze dan ouch de kooflatte móster sjpreie. Mé 't weike woar te klein van moat en de koame paerebuimkes op te sjtoan.

Ein echte voetbalwei koam in 't zich van Sef Vrencke, taegeneuver Metjeu de Ziep, al helde ze flink bergaaf. Puntdroad woar aan de ziekant noa de kolenie, um de kroate en de terf te bescherme taege 't broene mónster. Andersjum leep de voetbal mieë gevoar waegens de tankeldroad dae sjräöme maakde op 't zachte laer. Oeteindelik mós de bal 't óndersjpit delve en dan woar 't plekke en oppómpe gebloaze. Eine nuuje bal woar in de korste tied aafgekamezoäld en 't loeande sóms neet ins de meujte veur de milde gaeвер.

De Liene woorte gemaak van zaegmael oet de lödderfebrik van Sjirke Zaegersj en later mét kalk oet de kalkpöt van Ties Boaves. Aan de gooi zie van 't sjepeelveld sjtinge paerebuim. Ze goave sjeëem in de zomer es seriewedsjtrieje woorte gehawte en beer woort versjöd veur deursjtige kaele.

De voetbalattrebutte woorte bewaard bie Metjeu de mölder in de sjoapesjtal. De sjeidsrechter kós zich umkleije in de fitsewinkel naeve 't woonhoes.

Toch woar nog ei groeat óngemaak aan 't terrein verbónge, 't bergske dat sjtiel aafleep, zoeadat de bal es er naeve de goal terech koam op de waeg belande en allich in eine brieëmsjtroek bleef hange. Dat doerde altied effekes es de bal mós waere opgehald. Mé dan goof Mertae de kieper, bienaam de lange, 'm ouch ein flinke lel vanoet de hand en déks koam er dan in de kroate terech of hae belande in de kruun van eine paereboom. Dan mós ein lang gaerd draan te pas kómme, want eine reservebal woar neet altied veurhendig.

Mé es U.V.C.-ke weer ins ein goal haw gesjoate, dan huërde dat menieër pesjtoear in zien sakristie. Dae mós toch al neet zoeaväöl höbbe van die voetballerie want 't heel de jóng luu oet 't lof. Den twieëde Zóndig van de moand woar heilig oer, ei langk lof um de sja in te hoale. In den R.K. moagde dan neet gevoetbald waere en dat vóng de sjportluu mer knudde. Koeaj tóng bewaerde al gaw dat einen hónd nog neet gaer gevesperd woar en dat de noamiddig veur de sjport woar gesjape. Noa de match drónk mer in 't kluplokaal ei pötsje beer, van bliedsjap of sjangering, noagelang den oetsjlaag van de wedsjtried.

Alfóns J. dat woar eine sikkereraris van de boaveste plank en de groeatste kómmendeur van U.V.C. in zjwart-gael, mé hae trouwde mét Nieke van de Gaffel, dat sjoean maedsje van de Baekerwaeg en in Heelder ging wone vanwaeg zien betrékking bie 't Limburgs Dagblad, kreeg U.V.C. eine geveulige optater. Doabie koam nog dat ze zich weer ins good gebeursjteld hawwe en versjillende sjpelersj woorte gesjorsj.

De jeug van U.V.C. besjloot ins van veure af aan te beginne mét ein zuver lei. Ei jónk besjtuur en jóng sjpelers, ei nuut kluplokaal en nuuj klubkleure, sjmétteloos wit mét zjwarte

nbieze, zjwart breukske en zjwart-witte kouse.

Zjwart-wit es simbool van ei nuut begin en ein zuver lei, mé de naam U.V.C. dae mós blieve ter noagedachtenis aan ós veurgengersj die ver in ieëre wolle hawte.

Sef sjaetsjes woar den ieërsjte veurzitter van U.V.C.-ke nuje sjtiel en Harie R. den ieërsjte sikkeretaris. 't Mót in de daartiger joare gewaes zin dat ich veurzitter woort, mé ver dege nog neet mét in de kómpetiesje.

15 ct. kóntrebuusje in de waek, ei besjtuur en ein elftalkemisse, dat mós de zaak rech hawte. Ein ieëre saluut veur de lede die de klup troe zin gebleve in veur- en taegesjpood. Mét de terreinhuur leep 't gelökkig neet zoean vaart.

Ich herinner mich dat ver taege Moorveldia oet Gäöl, taege Maersje en taege M.S.V. van de bungersjtroat wedsjtrieje sjspeelde. Later koame Marsanna en Twivo oet Roar. Sjo Raeven haet 't van mich euvergenómme en mie broor Hubke zaliger woar 25 joar langk U.V.C.-er in hart en neere,. Mét Alwis L. es sikkeretaris num ich uch rasechte U.V.C.-ersj en tegeliekr tied sjeunpilaire in 't elftal. Ze höbbe 't zilvere Jubileüm van U.V.C. in 1959 moage métbelaeve. Helaas is Hubke in 't zelfde joar gesjtórve en opgevolg door Paul Jansen.

Ich kén 't neet loate name te neume van sjpelersj oet ós beginjoare. Die zin noe allemoal um de sevetig en houpelik nog gezónd van hart en geis.

't Is good um ze hie ins in 't zunneke te zétte, want ich weit dat doa geweunlik niks van kump:

Doa haste Frenske en Drees, twieë sjtevig bek, Harie es

sjtopper de sjpil woea alles um dréjde. Nölke, Alwis en Haey woare hawfsjpelersj mét einen oam wie ei paerd. In de veurhoede lepe Math, Hubke, Sef en Sjoke. Sjoo en Kónstant dat woare de kiepersj oet daen tied. Mé doa zin der veur en noa zoeaväöl gewaes, ze koame en ze ginge: Pieër, Sjoo. Sjaak, Hoebaer, Jan en Jeu allemoal ras-echte U.V.C.-ersj. Versjillende röste al bie Slivvenhieër.

Hieël lang sjspeelde U.V.C. in de ónderaafdeiling. Zoeaväöl klups promoveerde en zeukden 't hoeagerop. Tot op einen gooien daag ouch Uulesjtroate in de lif koam.

Mét de greuj van 't dörp zörgde de gemeinte veur sjportvelde veur de jeug, voetbalterreine en tennisbane. Os U.V.C.-ke kreeg inins de sjeun en dat dujke in de rögk dat 't zoea lang haw mótte misse: Ein modern akkemodaasje aan de Gewanne. En wat ander plaatse hawwe gekénd dat lókde ouch in Uulesjtroate. De koam einen trainer en jeugleidersj en ze moage voetballe op ei biljartlake mét 't béste sjpul.

Ze kómme weer aw bekénde taege van vreuger: Rapid, Berg, Bung, Sjummert, Rothem, de Sjter en Haslou en Gelaen. Ze prebere ze waal ins te euvertroeve en zin blie es dat waal ins lögk. Zoea moag ich 't huere!

De pestoeur zuuste noe ouch op 't sjportveld en de aw getroewe van vreuger knikke zich déks ein uigste. Wétste nog van vreuger

In hun hart zin ze bie wins of ver lees toch altied U.V.V.-er gebleve. En al zeen ich sóms Torreveja, Marbella, San Pedro of Simonswald F.C. niks ként 't hoale bie ós aller U.V.C.-ke. Veur ver noa de profs kieke mót ver ieërsj weite wat de amatörsj

Alaaf, veur ós awt en good, mé nog altied sjpringlaevend
U.V.C.!

Herinnert geer 't uch nog, es 't weer zoeawietwoar in de
sjlachmoand November. Dan koame Lewieke en ziene knech
langs um de kuusj mét zachte hand noa boete te leije. Ein
sjtevige touw um de poeat en al knorrend ging 't noa de hoeswei
woea ei paar bössele rögkessjtruë loage te wachte.

't Nuëdige werm water doa woar veur gezörg en de kaetele en pennekes veur 't blood op te vange sjtóngere gereid. Toch mer gelökkig dat 't sjlachte noe neet mieë gewelddadig hoofde te gebäöre.

De kuusj woort geluidloos gesjoate, ei houte pinneke door de kop en 't woar gebäörd, neet mieë dat ellendig gesjrieëf van vreuger dat dich door merg en bein ging. Es 't verke noe weurt gekaeld is dat eine genadige doead. Toch mót 't deer nog gesjoake waere mé doa veult 't al niks mieë van en sebiet gótsj 't werme blood oet de sjlagoar en weurt opgevange in groeate kump en panne, en dan mer reure want 't blood moag neet goan klóntere.

Tot de lêste dröppel weurt 't opgevange want verkesblood beteikent bloodwoorsj. Mét sjtökskes sjpek en appelsjieve gebakke in de pan woar dat zalig bie ein sinee rögkebroead.

Mé dan woar 't ouch tied um 't verke te preparere. 't Woort op ei sjtruëbéd gelag en gefakkeld mét euvertollige sjtruëwössje, zoeadat de hoare draaf brande. De metser woare gesjlepe en honge aan 't sjtoal, ei sjliepiezer dat langs 't boavebein van de sjlechter bemmelde. Mét vliemsjerpe metser woort 't deer gesjrap. Die metser zoate in ein laere sjliepbös. De sjeunsjes aan

de verkespuëtsjes koame droet en de verkesbloas koam mét eine zjwéj in eine kaersjeboum terech veur de biemeiskes, die gek woare op vaerevèt. Ouch waal woort de bloas gedruëg um einen toebaksbuul van te make. Einen inkele kieër woort ze opgebloaze en gedruëg es sjepeelgoed veur de kinger.

Es de kuusj dan ouch nog de ouge haw aafgesjtange woea de kat mét vandoor ging en de metser hun werk hawwe gedoan, woorte nog effe de peze van de achterpuët los gesjneje veur ze in laere huls ginge. 't Krómphout woort achter de peze gesjtoake en 't verke woort vasgesjord aan de boaveste sjproat van 't verkeslödderke mét ei dik zeil.

Eine sjterke mansrögk ging dan ónder de lödder in en de sjlach woort gereje naeve de hoesdeur um oet te dröppele. Einen ummer water geit nog ins dreuver um de létste hoarreste weg te sjepele en zoea de zaegge aan de sjlach te gaeve. De hónd kump ins sjnuffele of sóms get van zien gading te kriege is. Um zien waakzaamheid van ei gans joar te beloeane krieg er ein oear.

Mé noe weurt 't book geoapend. Doa kump 't bielke bie te pas en krakend weurt borsj en bekke geklief. De heng van Lewieke zin noe verdwene in de dampende boek en al gaw toemele de ingewande noa boete. Laever, hart en lónge waere epaart gehawte en mét iezere häök aan de lödder opgehange. Want sjtraks kump de käärmester langs um alles van 't verke te kääre op gezóndheid. Wat good is en dat is altied 't ganse verke, krieg eine blawwe sjtempel mét es versering.

't Fiener werk ként goan beginne. De hersjes waere oetgelag en de vlieze gesjäärd, vaerevèt hét dat. Gelökkig neet al te vääöl vét want mager vleisjke is toch mer 't lekkersjte. 't Deer haet ouch vääöl boete moage loape in de hoeswei in de boeteloch en haet ei

sjoean laeve gad. Dat woar gezónd veur de krölsjtart en laeverde mager vleisjke op. Veur de létste kieër weurt mét water gegojd en zuver en proaper hingk de hoessjlach aan de lödder.

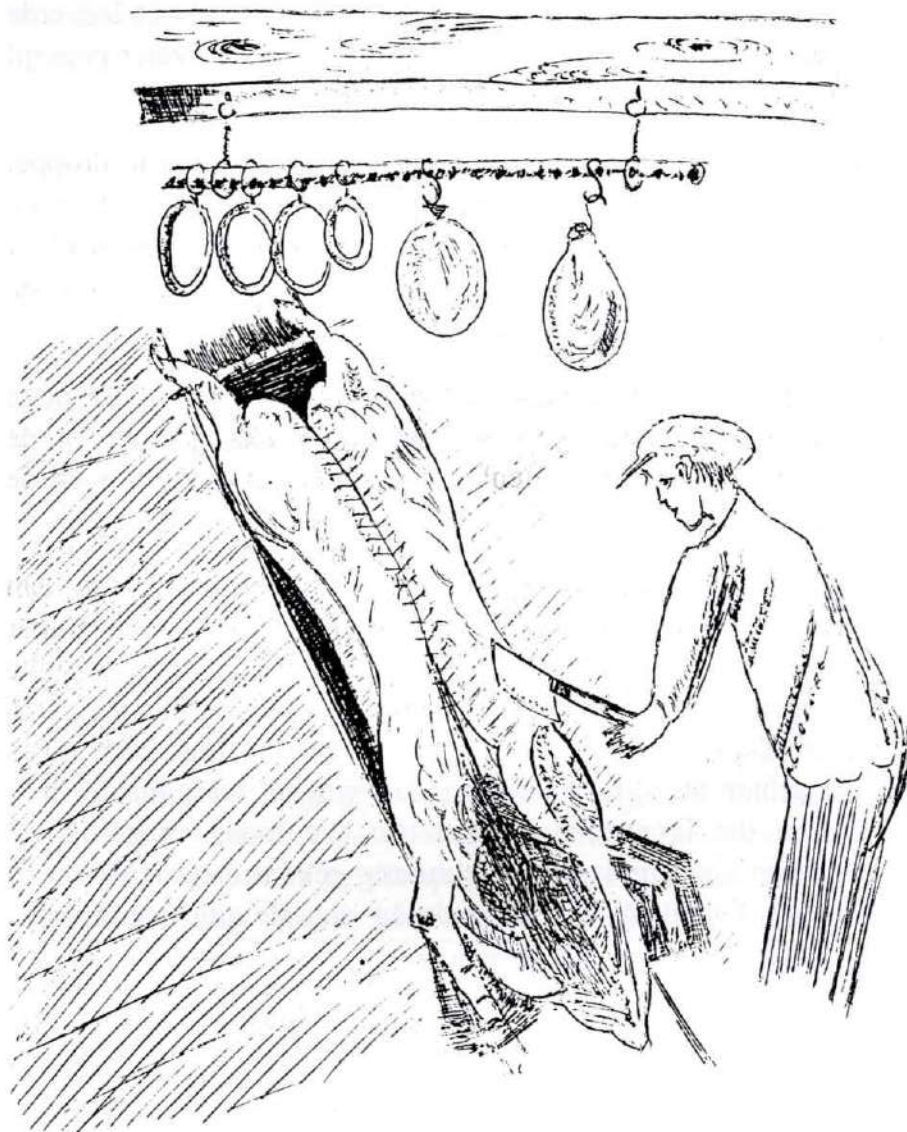
Ein nach in de boeteloch hange um te druëge en oet te dröppe. Dan hilt de herdersjhónd es taegeprestasje waal de wach taegge katte en vraem hun. Deve besjtónge in daen tied nog neet. 't koam zelde veur dat get van 't verke woort gesjtoale. Door de vinsterroet koam allein de herfswind noa binne.

Mörgevreug weurt 't verke gesjtökkerd en dan weurt ouch huidvleisj, gepaersjde kop, woorsj en gehaks gemale en de sjlachproof gebrach noa menhieër pesjtoear, noa femiele en de gooi noabersj.

De groeate sjtökke kómme in de vleisjkoep en waere dan ingezawte um ze veur bederf te vrieware. Op de vleisjzölder waere de woorsjte, de zieje sjpek, de sjouwersj en de sjinke wiejer gedruëg en noa verloup van innige waeke kómme ze in liene zekskes taegge de dikke vleeg. Want die légk häör eikes altied achter de sjinkeknoak en dan vingste later maaje in 't vleisj en dat is noeats appetietelik. Dat moag in gei geval gebääre en doarum weurt reigelmoatig gekóntreleerd. Mé ieërsj mótt alles behuërlík zin aangedruëg aan de plefóng op den druëgzölder.

De sjlechter haet zie handwerk weer volbrach en drink op de gooien aafluip twieë awwe kloare van Hennekes oet Baek, dat kump oet 't broen kruukske en rouk ouch nog ein gooi sigaar.

En de boer haet groeat geliek es er zaet: "Ich wil weite wat veur vleisj ich in de koep höb."

't Book is aope ...

9. Herinneringe van vreuger

Wie den elektrik nog neet waar oetgevónge haw ver kaerse, de petrolslamp en de kerbiedlamp. Veur de sjtel gebruikde ver de luch. Die goaf ouch nog wermte en waar aafgesjermpt taeg brandgevoar. Boete woort 't aerdeduuster en gei wónder dat 'r verhoale koame euver de vuurman en de waerwouf, hekse en sjoake, mé ouch leuker verhäölkes euver aerdmennekes of kebuiterkkes. De kerbiedlamp waar in zekere zin al einen euvergangk noa gaas. "Carbid" waar ein koolsjrofverbinding en mét waterdröppelkes besjproeid goaf 't "acetylene gaas" dat óntsnapde door de brender en aangesjtoake ein leechbrón goaf. De lamp kós gesjtéld waere en gebruik es fitslamp en kamerlamp. In eder geval ein verbaetering en einen euvergangk noa de gloeilamp.

Broeadbakke gebäörde in de bakoave in 't bakkes, dae gesjtoak woort mét duërre sjanse van de hégke. In de mool woort den deig getroje mét de bloeate veut of geknaed mét de voes. De mael-deig woort mét zoerdeisem gemingk veur 't giste. De wégkendeig waar veur 't wittebroead en waar van tervebloom. Vla woort gemaak mét sjpies van proeme, kaersje en kraonsjele en äöf van gedruégde paere en appele. De broeaddeig van rögekmael mét water veur 't zjwartbroead.

De waterleiding besjtóng nog neet, pöthuuskes en brónne laeverden 't drinkwater. Tot 'r waterpötte woorte geheid en waterbrónne woarte aangeboard, zoeadat ein ing koam aan 't zjwungele en 't water kós waere opgepómp. 't Water woort in ummersj gedrage mét ei juk, in Uulesjtroate "haam" geneump, in Aelse "jook". Eine riekdom frisj drinkwater veur minsj en deer.

Boter woort gesjtoeate oet mélk in de karntón ouch botervaat geneump. In de fótsj of mélkfebrik gebäörde dat in 't groeat. De mélk koam in de centrefu en de vétdeilkes sjeidde zich aaf. De aafgekamezäölde mélk ging noa hoes es de óndermélk en deende veur de opfok van 't jóngkvieë, kawver, sjeuteling, bekskes en lammere. De roum woort bewérk tot boter of kieës. Oet botermélk woort nog fluitkieës gewónne.

Mét sjroeap gemaak bie de sjroeapsjtäöker oet fruit van appele en paere mét de sókkerkroeate woar de fluitkieës 't geleefde sjmaersel van de doordewaekse broeadsboterham.

De hoessjlechter koam in de sjlachmoand -Nevember- langs um de kuusj mét zachte hand noe boete te leie veur ziene létste gangk en dan haw ver weer veur ei gans joar vleisj in de koop. Och de erm luukes van vreuger hawwe geine vétpot:

"Leef Hieërke gaef ós mer 't dageliks broead
en 's Zóndes ei sjneeke wék
bie 't werk ei bräöke sjpek
en mét de kermis ei sjöpke beer en ei sjtök vla
en 't alderléts einen zaligen doead."

Wesje gebäörde in de wsjkoop op ei wesjbraed mét greun zeip. En dan mer wrieve en sjoere dat 't huult en mölt. De wesj woort noagesjpeuld mé bléijsel in 't water en dan op de bleik gelag in de wei. Zón en wind en de boeteloch dege dan waal de res.

Veur de deur koam altied eine sjtruëwösj te ligke um de veut te vaege. Want den haere mós altied proaper blieve mét z'n roeaj plevuze, mét zand besjtruit. Eine sjoeanen entree dat woar 't hawf werk. Besseme woorte gemaak um binneshoes te kaere en um de sjtel en de luif zuver te hawte.

Houte klómpe laeverde de klómpemaeker en Pieër van lómbok laeverde ze aan hoes aaf mét zie gesjpan. Ze woare gemaak van kannedasse hout en de vrouwluuklumpkes oet éssjehout.

Vlas woort nog waal ins geteeld veur 't waeve van gare oet vlas, dat allerlei bewérkinge mós óndergoan. Doa koam ouch ei waefgetouw bie te pas, wie ger 't nog ként zeen in 't Hieëmkunde mezeum in Aelse.

De sjäöpkes goave wol um te sjpinne op de houte sjpool. En dat laeverde wolte gare veur zökke, héisje en truië.

Beer woort gebroewe bie de bruuier in Maersje en mael, rögke en tervemael woort gemale bie de mölder tot mael en bloom. De ieërsjte laevesbehoefte woare veurnaam en doa woort al gaw in veurzeen.

Noe ouch nog get euver dörpsgebruke in daen awwen tied: Es ei kindsje woar geboare woort 't ei paar daag later al ten duip gehawte. De wiesvrouw of ein noabervrouw droog 't boarelingske noa de kerk, umhange mét de doapsjprei van de veurawwersj. Paat en paetere ginge mét op z'n bés oetgedos, paat mét kosbare plak umhange, paetere sóms mét sjlöpjas aan en hoeage zieje op. Femiele en kinger es getuge es de nuje waereldbörger woort ten duip gehawte. De köster woort noe ouch ins bedach mét ein fooi. Noagelang 't eine zoon og ein dochter woar mós paetere of paat traktere in 't ieërsjte heiligenhuuske (kaffeeke). Aan hoes woort getrakteerd op besjuut mét muuskes en ein kónjekske toe.

Bie de ieërsjte Kemunie woar de kemunikant nog te jóngk um vääle te begriepe van de plechtigheid. Doarum woort 't nog ins euvergedoan bie de Plechtige H. Kemunie. Dan huërdeste ech

debie en moagdeste mét aanzitte aan de fieëstaofel bie menhieër pesjtoear mét riestevla, fruitvla, toort en kook, die de awwersj van de Kemuniekante hawwe gebrach.

Mét nujoar woar altied fieës. Dan woorte lochte en vaste waffele gebakke en oliebol en dan woort mét kerbiedbösse geknald en 't nuut joar ingesjoate. De vriejersj dege dat 't leefste bie 't hoes van hun maedsje. Noa de hoeagmés woar 't dan nujoar winsje, dröpkjes drinke en waffele aete:

Zalig nujoar mét de kop vol hoar
de mónd vol teng, en ein waffel in de heng!

Es eine jónge vent ging trouwe mét ei widdevruike mós er huulbeer gaeve, ein tón beer veur de jónkheid van de buurt, andersj woort kaetelmeziek gemaak, tot de traktaasje loskoam.

De groeate presjesse in de sakrementstied of mét de kermis dat woar mich ei dörrpsfieës. De waeg woorte verseerd mét zandluipersj, blome, sjtruisel, vlegsjes en ieërebäög. Zoea belafde 't dörp weer ins ziene brónk veur slivvenhieër.

Op 15 Augustus dan woar 't Maris Kroedwien. Dan woort de kroetwösj gezaegend in de kerk. Allerlei gekruje en blome koame in de kroetwösj woeabie reinsvaren, vossesjart, kemille en veldvröchte. De kroetwösj besjermde taeghe noeadwaer en kregdes op de boerderie. Ein deilke woort in 't vuur verbrand taeghe ónwaer en blikseminsjlaag, ein deilke woort in de sjtel bie 't vieë opgehange of in de sjuur bie den oûs.

Taeghe sjterfgevalle kós mer zich neet vrieWARE. De doead koam ouch doe al wie eine deef in de nach. Doa is noe einmoal gei kroed taeghe gewasse. De is eine tied van kómme en van goan en

es daen tied gekómme is dan geiste.

Doaeuver besjteit 't sjpraekwoord:
De minsj wik, me God besjik.

Geboare, laeve en sjterve woar in Goads hand. 't Woar gebruikelik dat edere doeaje vanoet de noabersjap woort beaerdig: Klokke loewe, 't graaf vaerdig make, wake in de nachte bie 't liek dat op sjoafloag -mét ein flesj awwe kloare- um zich sjterk te hawte, de roeazekrans baeje in 't sjterfhoes, dat woar noabersjplich en noabersjieër. De draegersj droge de zerk op hun sjouwersj van 't sjterfhoes noa de kerk en hele halt bie ei kruusbeeld of veldkepelke um de vijf Oze Vadersj te baeje. Noa de begrafenis nog effe truk noa 't sjterfhoes veur ein tas koffie mét ei sjtök knapkook. Zoea deilde mer same leef en leid.

In de ieërsjte 25 joar van de twintigste ieëw is toch zoeavöl veranderd. Die kende ederein nog ederein in ei dörp. De luu woare ouch vööl mieë opein aangeweze. 't Oetgoanslaeve sjpeelde zich aaf in 't eige dörp en sóms zelfs in 't eige gehuchske. Fieësdag woare mét nujoar, mét Karneval, de heoagfieëste van de Kerk, de zomer en de winterkermis.

Um noa nujoar noe mer door te goan mét Karneval. Op Zóndig "Septuagezima", de léste Zóndig veur de vieërtigdaagse vaste trok in Uulesjtroate de jeug van eder gehuch dropoet ónder de reup van :

Hoes...hoes...hoes...heilhoes
Goeaj de kókkerel oet!

ei Uulesjtroater gebruik dat de jeug de gelaegenheid bood om sjlok te verzamele en dat nog ins ereigel te sjmölle veur de vaste

inging. Dan woar 'r ouch ech vieërtig daag vaste van Essjele-goonsdig tot Poasje. En natuurlik woorte mét de Karneval de bleumkes nog ins boete gezat. Veural de kinger verkleidde zich op originele meneer en trokke in groepe door 't dörp. Mesjien hawwe ze mieë plezeer mét zichzelf dan noe mét de groeaten optoch. 't Piezeer verplaatsde zich ouch noa 't kaffee woea einen trékmonika sjeelde. Minder noa de kaffee goan, zés waeke de piep of de sigaar opziej légke, veur de jóng luu, um de vieërtieën daag noa 't maedsje goan dat woar ech awwerwéts vaste. Mer kós zich doe nog get óntzégke.

Get euver ei weifieës van vreuger. Dan woort ei Kónzair gegaeve in ein lómmerieke fieëswei mét eine kiosk in 't midde en einen optoch van buurtvereniging. Ei buffét woar geboed mét dranke en täöfelkes mét banke veur 't versjódde van drenkskes. Versjillende gemakelikheden hawwe plaats, wie poalklumme taege eine poal, ingesjmaerd mét broen zeip. In den tup hóngge volop prieze. Dan haste fitsrenné, fitse euver ein sjmaal plank zónder aaf te riejje, geitekäöring, kwakkerte sjörge in ein krukar zónder oetvellersj en neet te vergaete de woearzékster in de tent en nog mieë van die gekke dinger.

Es 't noa den oavend leep begós 't kramignon danse mét sjpringe um de kiosk haer in ummer groeater kringe dat déks eindigde in eine sjtörmloup en geharrewar. Dat ging door tot laat in den oavend.

Mét de zomer en winterkermis sjtóng es reigel ei drieëmeuleke en ein Sjokkel op 't pleinsje en allerhand kräömkes en tente woeabie altied ein sjeettent. Mét de kermis woar déks ouch meziek in de kaffees, vioolmeziek of ein trómpöt of einen trékmonika. 't Plezeer vóng mer ouch op de keigel of beugelbaan

in de oape loch. 't Ging um ei glaas beer of ein sigaar.

Van dörp tot dörp woare d'r ander gebruke. Mét Pinkstere trokke de kinger in Aelse langs de hoezer mét de pinksterblom. Ei kind woort sjoean aangekleid in ei sjteulke gedrage mét de boodsjaap: Wilt ger de Pinksterbloom ins zeen, gaef ós estebleef get veur 'r drage. De kinger kreges sjlók of cente.

In Gäöl trok de jeug langs de deurre veur sjtruë en hout in te zamele veur 't sint Maertesvuur en dan woort gezóng: Légk sjtruë en hout drop, sint Maerte mét ziene kale kop, légk sjtruë en hout drop al veur 't sint Maertesvuur, hie woont ei good wief, doa woont ei sjlech wief ...

En dan den awwen tied wie de mienwérkersj vanaaf Sjpaubik woorte aafgehoald mét 't "suchske" noa de mien van Eigelsje, Heelder en Alsdorf. Later ree 't treinsje van Bung, euver Gäöl en Aelse noa de Maurits. 't Gebäörde waal ins dat eine kómpel in sjloap woar gevalle en ein sjtaasje te laat oetsjtapde mét ziene koelpungel en dan ging 't tevoet langs de sjpoarbaan op heim aan. Väöl is ouch veranderd in de Maasdörpe bie den aanlégk van 't kenaal. In Aelse veel 't awt dörp bie de Maasberg ten offer. Dat woar de tweeëde kieër dat Aelse woort getróffe. Zoea is 't awt gedeelte van Aelse totaal veranderd.

Noe nog get euver de kingersjele van vreuger. Wét ger 't nog? Loat ver mer ins beginne bie de jónges. Ze maakde zich ein klambös van eulen teule en eine kónkernölle sjpendrik dae good vetsde. Ei paar aw kezétte in de tesj woeavan sjtöp woorte gekawd. Bie 't aafsjetje goaf dat eine behuërlike knal. Ouch sjete mét flitsjboag en rete piel woar in. Van wieje hout maakde ver ós ei fluitsje, al woar 't waal ins lestig um de sjél los te kriegje. Eder dörp haw variante um gesjöt te make.

Dan haste 't sjepele mét huve. De has gewoon lieëme huve die woorte gebakke oet lieëm en de has van die prachtige glaze sjeethuve die dich aanlachde in blauw en gael tinte mét helder wit doorwaeve. Mét lieëme huve sjeelde ver sjtókkes in ei kuulke. Paar woar veur de winnar, ónpaar veur de verleezer. Ouch dege ver mikke op eine sjtreep, dae kortste bie de meet loag haw 't pötsje verdeend. Mét ei sjtruësjpierke woort gemaete en nog woar déks foetele troef en ruzie.

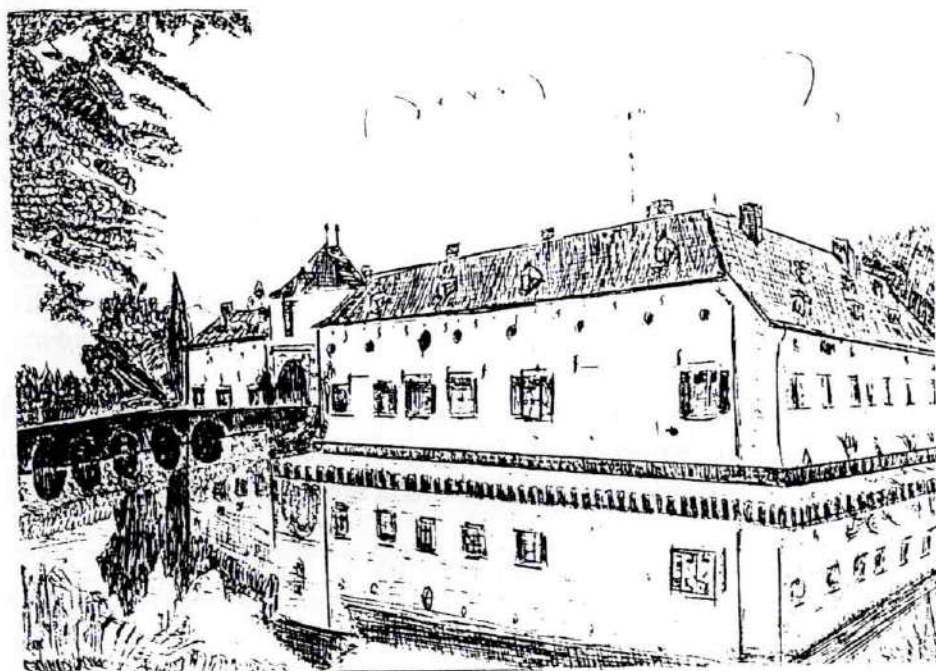
Sjräöme of sjtaeke dat woar ei rejaler sjeel, ging mét cente. Dat woar mieë veur de groeter jeug en ouch 't bekénde sjtöpke goeaje. Bie den inzat mós ieërsj gekaveld waere veur de volgorde. En dan van op aafsjtand mikke op de sjräöm woea 't sjtöpke loag. Dae 't sjtöpke raakde mog nog de cente die kop woare gevalle oprape en de cente die mäönt loage woorte weer ingezet. En dan goeajde de volgende. Doa woare mieë jóngessjepele wie reipe mét ei fitseraad en kókkerelle mét eine kókkerel en ein sjmik. Eine kókkerel numde ver eine "roetevleger" en den andere "paddesjtool".

Ei tiepis jóngessjeel in Uulesjtroate woar 't "barebraeke" ei loupsjeel en tegeliek vangsjeel veur twieë pertieje. De gevangene móste ligke mé kóste ouch weer verlos waere.

De maedsjes hawwe eige sjepele wie kringsjepele mét prachtige leedsjes, loester mer ins: "kroene krane, witte zjwane, geiste mét noa Ingeland vare, Ingeland is gesjlote, de sjleutel is gebroake, doa is geinen tummerman, dae de sjleutel make kan." Dan 't leuke sjeel mét eine zakdook: "Zakdoek legge niemand zegge, kukeleku zo roept de haan, ik heb maar een paar schoenen aan, een van hout en een van leer, hier leg ik mijn zakdoek neer."

Dan haste 't fameuze bikkele. Dat gebäörde op eine blawwe

sjtein, nuëdig veur 't opsjpringe van de glaze sjtuiter. Onder 't opsjpringe van de huuf mós mer de bikkels tössje de vingersj zeen te kriege. Vääol woare d'r van tuike sjpringe en van prikee mét de prikbal. 'r Ging mét ein, twieë of drie prikbel. Dat woare innige kingerssjepele van vreuger. Wét ger 't nog? En vertéld ger 't ouch ins aan eur kleinkinger? Zoea huért 't ouch ...

*Luu kómme en luu goan mé 't kesjtieël in Gäöl dat blief
besjtoan ...*

10. "I Ville A gen Boom tot 't Rott".

(naar gegevens uit de natuurgids "Villa - Valis")

Het hotel - Restaurant Vijlerhof ligt aan de Hilleshagerweg. Deze plek heette vroeger "A gen Boom" 176m. + N.A.P. In de 19- de eeuw lagen op de Vijlerberg naar de kerk 13 gebouwen, de Vijlerstraat had 17 gebouwen, 't Rott 19 gebouwen.

"A gen Boom" vindt zijn oorsprong in een dikke holle grensboom die op de hoek bij de wegkruising heeft gestaan. Door 't vuurtje stoken rond de boomstam ging deze van lieverlede kapot. Bij dit kruispunt gaat de weg "Bommerig" (Boombergweg) steil naar beneden. 't Is een holle weg uitgeslepen in 't Gulpens krijt, waarvan de hellingen een zeer interessante flora vertonen. We komen beneden in een dalletje waar de Lombergbeek stroomt vanuit haar brongebied. We willen ons even beperken tot een krachtige waterader die rechts in een weiland ontspringt en vroeger ommuurd was. Via een voetpad met "stegel" (stijgpaal) is ze te bereiken. Deze bron wordt in Vijlen de "Bermetei" genoemd. De Mensen van "A gen Boom" haalden er vroeger hun drinkwater.

De "Bermetei" is in hydrobiologisch opzicht een waardevolle bron. Terug naar de Lombergbeek: We zien hier de Ruïnes van de voormalige Vijlener cementindustrie, de oudste in Nederland, in 1875 in Vijlen begonnen door een Akense firma. Mathias Werker was er de bedrijfsleider, door zijn ondergeschikten eerbiedig "de meester" genoemd en hij huwde een Vijlense schone die hem 18 kinderen schonk. Een eerbiedwaardig nageslacht en Werker deed zijn naam dus eer aan.

Twintig jaar na de oprichting werd de naam van de fabriek veranderd in N.P.C. (Ned. Portland Cementfabriek). Het product cement werd met paard en wagen naar Aken vervoerd. De voerman (Jozef) werd in Vijlen "cementjoep" genoemd, later "cementklös" naar zijn zoon Nicolaas. In 1902 komt in Vijlen "de Nuij of Groehte" erbij. De Lombergbeek leverde nog altijd gratis 't water, de mergelgroeve aan gene zijde van het bos de mergel. Met kipwagentjrs werd die aangevoerd door een gegraven tunnel: vier wagons vormden een treintje, dat door 1 paard werd getrokken. Een stoomketel werd in Aken gemaakt en door 6 paarden naar Vijlen vervoerd. Echter van Mamelis naar Vijlen moesten nog 6 paarden worden bijgespannen. En zo ging het toen met 12 pk. de Mamelisserberg op.

Er werkten op de fabriek zo'n 50 man uit Vijlen en de verre omgeving, ook van ver over de grens. Het product cement ging nu eens niet naar Duitsland maar werd met de kabelbaan naar "de Boom" getransporteerd. Vandaar ging het transport weer met paard en wagen naar het station Wylré. In de fabriek werd kontinu gewerkt (12 uur per dag).

In 1907 werd de N.P.C. "geliquideerd" en overgenomen door de industrieel Jan Habets met "Jonkherenapitaal". De productie bedroeg nog altijd 40 ton per dag, met behulp van een nieuwe draaioven van 26 meter lengte. Vaalser groenzand werd toegevoegd aan het product dat onder de naam "natuurement" op de markt kwan. In 1921 kwamen toch de technische gebreken van 't bedrijf aan 't licht. In 1927 werd de fabriek aangekocht door de E.N.C.I. en in 1929 was de totale stop.

Op 7 september 1928 werd de Enci in St. Pieter geopend. Directeur Habets bleef wonen in de villa "A gen Boom". Thans

is er gevestigd:

HOTEL - RESTAURANT - VIJLERHOF

Bij het openbreken van de vloer in 1979 werd een fles met inhoud gevonden (krantenknipsels + brief). Uit de brieftekst o.a. dit: Vijlen, buitendorp van de gemeente Vaals is het akeligste gat op deze aardkloot. Geen fatsoenlijk bier te vinden, geen aardige meid om mee te vrijen en er heersen nog middeleeuwse toestanden. Dit is ook de mening van mijn zus Melanie. Blijkbaar de hartekreet van een teleurgesteld mens.

Emile Habets, de schrijver van dit epistel was voor de "vrije liefde" en verhuisde naar Ned. Oost-Indië, waar hij 25 jaar later stierf.

Ondanks deze negatieve tekst heeft Vijlen zich ontwikkeld tot een toeristisch dorp van betekenis en is momenteel een trekpleister in het Limburgs Heuvelland.

Nu we genoeg hebben verteld over de cementindustrie van Oud-Vijlen vervolgen we onze weg vanaf de Lombergbeek en haar ruïnes tot 't eerstvolgende kruispunt met Kruisbeeld, zoals dit in een Limburgs dorp betaamt en bevinden ons in de buurschap Melleschet.

't Woord buurschap was hier in vroeger jaren minder bekend. Men sprak van Vijlen en zijn rotten, anders gezegd Vijlen en zijn gerooide bossen, nu gehuchten genoemd.

Vijlen-centrum, dus de "Vijlerberg" is omgeven door negen rotten, de nieuwbouw dan natuurlijk niet meegerekend. Het zijn: Hilleslagen, Melleschet, Vijlenstraat, Groeneweg, Rott, 'n

gedeelte van Mamelis en ook Harles en dan twee rotten aan gene zijde Cottesen en Camerig. De belangrijkste rot heeft de naam "'t Rott" meegekregen.

In 't Rott werd een grote boerderij omgebouwd tot

APARTEMENTEN - BOERDERIJ VIJLERHOF / 'T ROTT

compleet met dierenpark en aangepast voor groepen gehandicapten.

Wandelen we verder richting Mechelen en nemen we 't zijwegje naar links richting Rotterbos, wat hier betekent behorend tot gehucht 't Rott. Opdat we niet verdwalen in deze doolhof van weggetjes en paden is 't verstandig deze aanwijzing te volgen: Bij de vijfsprong nemen we de eerste weg links om met een bijzondere levensgemeenschap kennis te maken, die der Rufa's, de rode bosmieren. We bevinden ons op een hoogte van 193 m. + N.A.P. een halve m. hoger dan de kerk van Vijlen, maar wat belangrijker is, we staan bij een hoop sparren- en lorkennaalden, het nest van de "Rode Bosmier" oftewel "Formica Rufa".

Een nest als dit nest met een kwart miljoen bewoners zal zeker een massa schadelijke insecten opruimen. Zij eten de rupsen op en zorgen ervoor dat het naaldbos niet kaalgevreten wordt. De mieren (Rufa's) beschermen op deze manier 't naaldbos. Dit is zeker een beter bestrijdingsmiddel dan spuiten met insecticiden waarvan men aanneemt dat ze kankerverwekkend zijn. De sparren en lorkennaalden vormen 't zomernest compleet met "aircondition", 't winternest bevindt zich tot een diepte van twee m. ondergronds. Bijzonderheid: De mieren melken hun koeien,

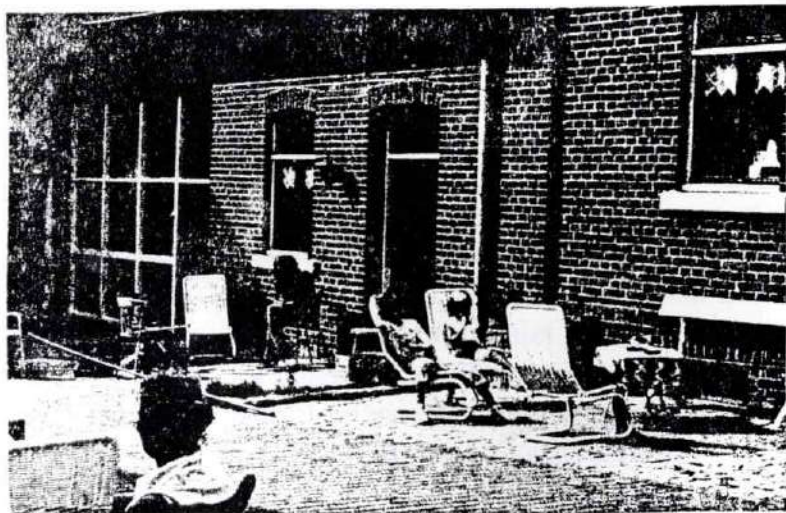
de bladluizen en keren terug met hun krop vol bladluizenmelk.

Dit is een korte inleiding tot 't geheimnisvolle leven van de rode bosmier en geeft cachet aan een wandeling in 't Rotterbos. Komt U bijgevolg de dikke steen tegen dan moogt U gerust weten dat dit geen verdwaalde "meteoriet" is maar dat hij is opgebouwd uit op elkaar gekitte vuurstenen.

De bossen van Vijlen hebben voor ieder jaargetijde hun geheimen dank zij hun rijke flora en fauna. De 600 ha. loofhout-bossen zijn uniek in Limburg en de moeite waard voor een vakantie in Vijlen!

Van "I Ville A gen Boom

tot 't Rott ..."

11. Een week vakantie in het "Land van Bartje".

Laatste week van Sept. 1987. Met Mia en Jean op naar een bungalow-park op de Hondsrug, in het dorp Ees, gemeente Borger. Vrijdag aankomst en verkenning van 't uitgebreid park, ca. 40 ha. groot met receptie, restaurant en supermarkt. Eerste vacantieday in Drente, 10 km. wandeling in de bossen en nog bijna verdwaald.

Zondag met de auto langs de route: Borger, Buinen, Stadskanaal, Onstwedde, Vlagtwedde naar Bourange. Welkom in het jaar 1750, de gerestaureerde vesting Bourtange, vlak bij de Duitse grens, gebouwd in 1953 in opdracht van Willem van Oranje om de belangrijke rol te spelen in de 80-jarige oorlog tegen Spanje. In de loop der jaren uitgebouwd tot een machtige en vrijwel onneembare vestig. Nu is de vesting een dorp voor de toeristen, vóór alles echter een dorp voor de Bourtanglers.

In 1964 nam de gemeente Vlagtwedde 't besluit de vesting geheel te restaureren in zijn oorspronkelijke staat, compleet met Sinagoge, voormalige kazerne, protestantse kerk in 1607 gebouwd ten behoeve van het garnizoen. Op het molenbastion stond eertijds een houten standaardmolen, nu wel een origineel nagebouwde standertmolen. Het kruitmagazijn was in de vesting van weleer een zeer belangrijk gebouw, waarin zo'n 45000 pond kruit lag opgeslagen. Nu is het ingericht als expositieruimte en bovendien als diakankbeeld over Bourtange.

Het woord "baraquen" schrijven we tegenwoordig als barakken, die dienen voor ligplaats van de soldaten. In één van die barakken is een oudheidkundig museum ingericht met

bodemvondsten en tekeningen over de reconstructie van de oude vesting Bourtange.

's Lands Huys, ingericht voor doortrekkende officieren, nu grestaureerd in de vorm van een café-restaurant. Aan 't Marktplaats lag vroeger 'n oude herberg voor de soldaten, nu is het een winkel-annex pottenbakkerij. U kunt er terecht voor exclusieve Bourtanger souvenirs op ambachtelijke manier vervaardigd.

In 't Majoorlogement is nu een gediplomeerd uurwerkmaker gevestigd. Men kan er terecht voor 't restaureren van antieke klokken. Verder zijn er antieke klokken te koop: staart- en stoelklokken, staande klokken, lantaarnklokken, pendules, regulateurs en appelklokken.

Gewandeld over de wallen en bruggetjes en 't ruime land overschouwd tot aan de gezichtseinder, van waaruit de vijand destijds moest komen opdagen. We waanden ons bedreigd maar wisten ons zeker in de Bourtanger vesting. We hadden een middag geleefd in het jaar 1750. Al met al was Bourtanger voor ons een belevenis om niet licht te vergeten.

Het volgende uitstapje waar we ons op verheugden was een bezoek voor één dag aan het Noorder Dierenpark in Emmen. We wisten van tevoren dat het een van de allermooiste dierenparken was in Nederland. En onze verwachtingen werden in velerlei opzicht nog overtroffen.

Het BIOCHRON is een heel groot museum dat de geschiedenis van 't leven op aarde vertelt en uitbeeldt. We bewonderden er o.a. levende dieren zoals haaien, mieren, krokodillen, spinnen, vleermuizen en orchideeën.

Wat te vertellen van de exotische vlindertuin wat een spectaculair onderdeel is en een tropische belevenis van de eerste rang.

Africanium! Het bestaat uit een Africa-huis, een natuur-historisch museum en een Volkenkundig museum. Teveel om op een dag te bewonderen.

Een paar grepen uit 't parkbestand: Manenschapenrots, Wasbeertjes, Uilenburcht, Aquarium, Broedhuis, Cheeta's of Jachtluipaarden, Prairiedogs, Siberische tijgers, Jufferkraanvogels etc. etc. etc., alles tot en met verzorgd in de natuurlijkste omgeving. Voorwaar een vande allermooiste dierenparken in Europa.

We bezochten ook de beroemde schapenmarkt van Odoorn met algemene markt en kermis.

Bezoek aan het oude brinkdorp ORVELTE, levend dorp vol monumenten. Oude, rietgedekte saksische boerderijen gegroepeerd rond de brink. Smalle klinkerweggetjes, uitgestrekte essen, malse madelanden en vooral rust, dat is Orvelte. Orvelte is een dorp waar de tijd lijkt stil te zijn blijven staan, maar waar mensen wonen en werken en kinderen gewoon naar school gaan, koeien in de wei lopen, de akkers worden bewerkt: Een levend dorp vol monumenten. Het bezoek aan Orvelte was voor ons een belevenis. Alleen tevoet of per fiets mag je het dorp binnen, de auto moet je parkeren op de parkeerplaats buiten het dorp. Tolkaarten geven toegang tot diverse activiteiten zoals klompenmakerij, historische zuivelfabriek, boerderij de "Bruntingerhof", maalderij, smederij en houtzagerij. In Orvelte hebben we gedineerd in de "Schapendrift" een 17-de eeuwse saksische boerderij met

machtinge gebinten omgebouwd tot een sfeervol restaurant in de vorm van een oude veestal.

En "last but not Least" de fietstocht naar Borger. Een blik in de fascinerende wereld van de HUNEBEDbouwers. Het grootste hunebed is dat van Borger, 26 m. lang met kanjers van hunebed-stenen, gegroepeerd in een open woudplek. In de hunebedden begroeven onze voorouders hun doden. Bezoek aan het "Flintenhoes", ontdekkingsstocht naar de bouwers van de hunebedden, grafkelders voor de doden, waarin scherven, urnen, barnsteenkralen en pijlpunten werden teruggevonden. Tekenen uit de Trechterbeker-cultuur, zo'n 5000 jaar her ... Flinten Hoes = stenen huis, omstreeks 2500 tot 5000 v. Chr.

Deze vakantie was samen met Jean en Mia Knoben, bij gelegenheid van hun 35-jarige echtverbintenis. 't Bewijs dat ook in Nederland een vakantie leerzaam en prettig kan zijn.

"Hunebedden"